

หนังสือที่ระลึกเนื่องในวันพระราชทานปริญญาบัตร

| ๔ สิงหาคม ๒๕๕๘ | คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

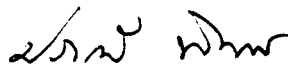
รวมผลงานบทความขอเขียน และสุนทรพจน์ของอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์

คำนำ

คณะเศรษฐศาสตร์ขอแสดงความยินดีต่อลูกศิษย์ของคณะเศรษฐศาสตร์ทุกคนที่สำเร็จการศึกษา และได้รับพระราชทานปริญญาบัตร ในวันที่ 4 สิงหาคม 2548

ในฐานะคณบดีและเป็นตัวแทนของคณาจารย์ ดิฉันขออวยพรให้ศิษย์ทุกคนมีความเจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในทุกสิ่งที่ปรารถนา หลังสำเร็จการศึกษาทุกคนต้องก้าวเข้าสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ที่มีสภาพต่างจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งอาจจะทำให้บางคนรู้สึกหวั่นไหว แต่ดิฉันก็ขอให้ศิษย์ทุกคนเผชิญชีวิตข้างหน้าด้วยสติปัญญา ใช้ความรู้ความสามารถที่เรียนมาในการดำเนินกิจการต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วง ประกอบด้วยคุณธรรมและจริยธรรมในการประพฤติปฏิบัติตน และในขณะเดียวกัน ดิฉันหวังว่าศิษย์ของคณะเศรษฐศาสตร์ทุกคนคงมีส่วนได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคม โดยขอให้รำลึกถึงท่านอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ นักเศรษฐศาสตร์ที่มีคุณูปการต่อประเทศชาติเป็นแบบอย่าง

(ศาสตราจารย์ ดร. ปราณี ทินกร)

คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์

4 สิงหาคม 2548

สารบัญ

แต่อาจารย์ป่วย	5
ป่วย อึ้งภากรณ์: รูปเคารพที่ยิ่งใหญ่	9
บทความและข้อเขียนของอาจารย์ป่วย	14
เสียดายโอกาส	17
แตกเนื้อหนุ่มเมื่อ ๒๕๗๕	19
ฐานคติแห่งการดำเนินชีวิตของอาจารย์ป่วย	26
From womb to tomb	27
จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน	30
จดหมายของนายเข้ม เย็นยิ่ง	34
เศรษฐศาสตร์บัณฑิตอันพึงปรารถนา	41
สุนทรพจน์ของอาจารย์ป่วย	48
บรรณานุกรม	95

แต่อาจารย์ป่วย

ศาสตราจารย์ ดร.ป่วย อังภากรณ์ ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2542 สิริอายุรวม 83 ปี

โลกได้สูญเสียสามัญชนผู้ยิ่งใหญ่ อันหาผู้ใดเสมอด้วยยาก และมีอาจหาผู้ใดทดแทนได้ด้วย

อาจารย์ป่วยเกิดในตระกูลสามัญชน เด็บโตและได้รับการบ่มเพาะเลี้ยงสามัญชน และจบชีวิตลงอย่างสามัญชน แต่อาจารย์ป่วยก็แสดงให้เห็นแล้วว่า วิถีแห่งชีวิตสามัญชนเป็นวิถีที่ยิ่งใหญ่ได้ และเป็นวิถีที่งดงามได้ ความยิ่งใหญ่และความงดงามแห่งชีวิตมิได้ขึ้นอยู่กับชั้นชน มิได้ขึ้นอยู่กับฐานะและตำแหน่งแห่งหนในสังคม และมีได้ขึ้นอยู่กับสิทธิ์ที่ได้รับ หากแต่ขึ้นอยู่กับความเป็นมนุษย์

ณ บัดนี้ มนุษยพิภพได้สูญเสียมนุษย์ที่แท้ ผู้เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ผู้มีความเอื้ออาทรต่อชนต่ำชั้น ทั้งในฐานะเพื่อนร่วมพิภพ และเพื่อนร่วมสังคมเดียวกัน อาจารย์ป่วยฝันที่จะได้เห็นชนต่ำชั้นหมดไปจากมนุษยพิภพ โดยที่ทุกคนมีฐานะดีพอที่จะประทังชีวิตชนิดที่สมศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ในการนี้ อาจารย์ป่วยหวังว่ารัฐจะทำหน้าที่แก้วิกฤตกลุ่มชนผู้ด้อยโอกาสในสังคม ใครเกิดมามีน้อย รัฐต้องหยิบยื่นให้มาก ใน “ปฏิทินแห่งความหวัง : จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” อาจารย์ป่วยหวังที่จะได้เห็นรัฐจัดสวัสดิการแม่และเด็ก ป้องกันและแก้ปัญหาทุพโภชนาการ จัดบริการสุขภาพอนามัย และจัดระบบประกันสังคม

---

¹ คำกล่าวไว้อาลัยในงานทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ศาสตราจารย์ป่วย อังภากรณ์ จัดโดยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สิงหาคม 2542

ณ บัดนี้ สังคมไทยได้สูญเสียนักต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ร้องหา “สันติประชาธรรม” และผลักดันให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงโดยสันติวิธี ในทัศนะของอาจารย์ป๋วย ราษฎรไทยทุกผู้ทุกนามจะมีฐานะการครองชีพที่สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ก็ต่อเมื่อมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตาของบ้านเมือง ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง แต่การที่ราษฎรจะมีส่วนร่วมเช่นนี้ได้ ก็แต่โดยมีสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานและมีหลักประกันเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพเหล่านั้น ดังที่ท่านกล่าวอ้างอยู่เสมอว่า

“...เสรีภาพเป็นเนื้อดิน อากาศ และปุ๋ย ที่จะทำให้พฤษชาติแห่งความคิดเจริญเติบโตใหญ่ขึ้นได้ และเมื่อความคิดนำไปสู่อุดมคติ อุดมคติจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลในสังคมสามารถใช้ความคิดอย่างเสรี ปราศจากพันธนาการของจารีตประเพณี หรืออีกนัยหนึ่ง เราต้องสนับสนุนให้มนุษย์แต่ละคนใช้ความคิดอย่างมีเสรีภาพ ชนิดที่ไม่ต้องฟังความหวั่นว่าจะเป็นความคิดนอกกลุ่มนอกทาง นั่นแหละจึงจะเป็นการสนับสนุนอุดมคติให้ถือกำเนิดได้ แม่น้ำลำห้วยเปลี่ยนแนวเดิมได้ สมองมนุษย์อันประเสริฐจะแหวกแนวบ้างมิได้หรือ ในเมื่อไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม...”

วงวิชาการเศรษฐศาสตร์ต้องสูญเสียนักเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ผู้ยิ่งใหญ่ ผู้มีความสามารถอันสูงส่งในการประยุกต์หลักและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการบริหารนโยบายเศรษฐกิจชนิดปฏิบัติได้ ใครก็ตามที่ได้เรียนรู้ “ทฤษฎีลูกโป่ง 3 ลูกสูบ” ของอาจารย์ป๋วย ย่อมประจักษ์แจ้งในลักษณะปฏิบัตินิยมของทฤษฎีดังกล่าวนี้ โดยที่ “ทฤษฎีลูกโป่ง 3 ลูกสูบ” มีอิทธิพลต่อการบริหารนโยบายการรักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจไทยเป็นเวลาสามทศวรรษเศษ แม้จะมีใช้ทฤษฎีที่ทันสมัย แต่ก็มีใช้ทฤษฎีที่ล้าสมัย ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า วิฤตติการณ์ทางการเงินที่เกิดขึ้นในปี 2540 เป็นเพราะขุนนางนักวิชาการไทยมิได้ใส่ใจสร้างและพัฒนากลไกและเครื่องมือในการกำกับการทำงานของ

“ลูกสูบการเงินระหว่างประเทศ” ตาม “ทฤษฎีลูกโป่ง 3 ลูกสูบ” ของอาจารย์ ป๋วย

ราชการไทยต้องสูญเสีย “ข้าราชการแผ่นดิน” คนสำคัญ ผู้อุทิศกาย และใจรับใช้ราษฎรไทยด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และด้วยการทำงานที่ทรง ประสิทธิภาพ อาจารย์ป๋วยพยายามรักษา “พรหมจรรย์” ของข้าราชการไม่ข้อง เกี่ยวกับธุรกิจเอกชน ทั้งในฐานะกรรมการ ผู้จัดการ หรือผู้ถือหุ้น นับเป็น พรหมจรรย์สำคัญของขุนนางผู้มีหน้าที่กำหนดและบริหารนโยบาย ตลอดช่วง แห่งชีวิตข้าราชการ อาจารย์ป๋วยได้รักษา “พรหมจรรย์” ดังกล่าวอย่างดียิ่ง และเป็นแบบอย่างให้ผู้ใกล้ชิดและผู้ได้บังคับบัญชาปฏิบัติตาม ด้วยการรักษา “พรหมจรรย์” ของวิชาชีพอย่างเคร่งครัดนี้เอง ธนาकारแห่งประเทศไทยจึง สันสมชื่อเสียงและกิตติคุณ จนได้ชื่อว่าเป็น “ปราคารแห่งจริยธรรม” และ “ปราคารแห่งพุทธปัญญา” ในสังคมไทย นำอนาคที่ชื่อเสียงและกิตติคุณเหล่านี้ มลายไปสิ้น เมื่ออาจารย์ป๋วยพ้นหน้าที่จากวังบางขุนพรหมเพียงสองทศวรรษ ความเสื่อมทรามของธนาकारแห่งประเทศไทยทุกวันนี้ ไม่เพียงแต่มีอาจโยน ให้เป็นความผิดของอาจารย์ป๋วยได้เท่านั้น หากยังกลับเสริมส่งศักดิ์ศรีและ เกียรติคุณของอาจารย์ป๋วย อย่างน้อยที่สุดเป็นที่ประจักษ์พยานอันเด่นชัดว่า การรักษา “พรหมจรรย์” ของขุนนาง ข้าราชการนั้นเป็นเรื่องสำคัญยิ่งเพียงใด

วงการศึกษาเมืองไทยต้องสูญเสียนักการศึกษาผู้ยิ่งใหญ่ ผู้เห็นความ สำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และพยายามผลักดันให้มีการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ทั้งในด้านการศึกษาและสุขภาพอนามัย อาจารย์ป๋วยไม่เพียง แต่กำหนดนโยบายการพัฒนาบุคลากรในทุกแห่งหนที่เป็นผู้บังคับบัญชา ไม่ว่าจะเป็นธนาकारแห่งประเทศไทย สำนักงบประมาณ สำนักงานเศรษฐกิจการ คลัง และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เท่านั้น หากยังมีบทบาทสำคัญในการผลักดันแผนพัฒนาการศึกษาในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) อีกด้วย สำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาจารย์ป๋วยมีบทบาทสำคัญในการยกฐานะ “อาจารย์มหาวิทยาลัย” ให้เป็นอาชีพ ด้วยการผลักดันให้มหาวิทยาลัยมีนโยบายสร้างอาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยในเมืองไทยก่อเกิดด้วยการครอบงำของสำนักวิชาการขุนนาง การเรียนการสอนในเรื่องแรกดำเนินการโดยขุนนางนักวิชาการประจำกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ในสภาพการณ์เช่นนี้ อาจารย์มหาวิทยาลัยในฐานะอาชีพยากที่จะเติบโตได้ มีคนไม่มากนักที่ได้รับทราบความเหนื่อยใจของอาจารย์ป๋วยในการผลักดันนโยบายการสร้างอาจารย์ประจำ แม้ภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เอง

ชุมชนชาวจีนในเมืองไทยต้องสูญเสีย “ลูกจีน” ผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ทำคุณประโยชน์แก่แผ่นดินไทยชนิดที่หา “ลูกไทย” เปรียบได้ด้วยยาก อาจารย์ป๋วยชื่อสัตย์ต่อตนเองเกินกว่าที่จะเปลี่ยนชื่อเสียงเรียงนาม ในเมื่อชาติกำเนิดมิอาจเลือกได้ ถึงจะเปลี่ยนชื่อและสกุลให้มีความเป็น “ไทย” มากเพียงใด ก็มีอาจเปลี่ยนประวัติที่แท้จริงแห่งชาติกำเนิดได้ หากสังคมไทยต้องจารึกประวัติ อาจารย์ป๋วย คงไม่มีจารึกอื่นใดที่ถูกใจอาจารย์ป๋วยมากไปกว่าการจารึกว่า อาจารย์ป๋วยเป็น “ลูกเจ๊ก” ที่มีจิตใจเป็น “ไทย”

อาจารย์ป๋วยมิได้ต้องการสิ่งอื่นใดนอกเหนือจากการเป็นคนดี ทั้งการเป็นพลโลกที่ดีของมนุษยพิภพ และการเป็นพลเมืองดีของสังคมไทย ชื่อหนังสือ เสียชีพอย่าเสียเงิน คงบ่งบอกความภาคภูมิใจของอาจารย์ป๋วยในเรื่องนี้ ณ บัดนี้ สังคมไทยได้สูญเสียพลเมืองที่ดีที่สุดคนหนึ่ง ผู้อุทิศชีวิตเพื่อแผ่นดินไทยและมีได้หวังผลตอบแทนจากแผ่นดินแม่แต่อนุสาวรีย์

รังสรรค์ ฐานะพรพันธุ์
ศาสตราจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ป่วย อังภากรณ์: รูปเคารพที่ยิ่งใหญ่

หากจะมีใครสักคนหนึ่งเขียนบทความขึ้นมาถึงคนที่รู้จักสนิทสนมกับตน เขียนถึงคนที่เป็นอาจารย์สั่งสอนกันมา หรือจะเขียนถึงผู้ที่ตนได้ติดตามผลงานมาอย่างใกล้ชิดก็คงไม่ใช่เรื่องที่แปลกอะไร แต่สำหรับข้าพเจ้าแล้ว การที่จะเขียนบทความถึงอาจารย์ป่วย อังภากรณ์ จึงถือว่าเป็นผลจากการเขียนของคนอื่นๆ อยู่พอสมควร เนื่องจากข้าพเจ้าไม่เคยรู้จักท่าน ไม่เคยแม้แต่จะเห็นหน้าท่าน ไม่เคยได้ร่ำเรียนกับท่าน และก็ไม่ค่อยทราบเรื่องราวเกี่ยวกับท่านเท่าใดนัก ข้าพเจ้าเป็นเพียงลูกศิษย์ของลูกศิษย์อาจารย์ป่วยและเป็นเพียงคนที่ถูกสั่งสอนถูกบอกกล่าวให้เคารพท่านเท่านั้น

การที่ข้าพเจ้าอ้างตนว่าเป็นลูกศิษย์ของลูกศิษย์อาจารย์ป่วย ก็คงไม่ผิดสำหรับผู้ที่ศึกษาอยู่ในร่มเงาของคณะเศรษฐศาสตร์สำนักทำพระจันทร์ทุกคนที่เป็นเช่นนั้นเนื่องมาจากคณาจารย์จำนวนมากว่าก่อนคณะได้ผ่านการประสิทธิประสาทวิชาโดยอาจารย์ป่วย จากการที่ท่านเป็นอาจารย์อยู่ที่คณะแห่งนี้เป็นเวลาานกว่าสิบปี นอกจากนี้อาจารย์หลายท่านก็ได้รับแรงบันดาลใจมาจากอาจารย์ป่วย และบ้างก็ยึดถืออาจารย์ป่วยเป็นแบบอย่าง นั้นยังเป็นแรงกระตุ้นให้ข้าพเจ้ากระหายใคร่รู้ที่จะศึกษาชีวิตของคนที่สามารถทำให้คนที่ข้าพเจ้าเคารพเป็นจำนวนมากยึดถือเป็นแบบอย่าง และก็หวังไว้ลึกๆ ว่าจะได้แรงบันดาลใจดีๆ แบบที่อาจารย์ของข้าพเจ้าเคยได้รับบ้าง

ส่วนการที่ข้าพเจ้าได้กลายมาเป็นคนที่ถูกสั่งสอนให้เคารพอาจารย์ป่วยนั้น ก็เช่นเดียวกับนักศึกษาธรรมศาสตร์อีกหลายคน ที่ได้รับการสั่งสอนมาว่าให้เคารพอาจารย์ป่วยท่ามกลางความไม่รู้ไม่เข้าใจถึงคุณงามความดีของท่านเลยแม้แต่เล็กน้อย ความเชื่อนี้จะถูกปลูกฝังลงกลางใจนักศึกษาทุกคนนับตั้งแต่เมื่อเหยียบย่างเข้ามาในรั้วเหลืองแดงแห่งนี้

เป็นที่รู้กันว่าวันที่ 11 พฤษภาคม ของทุกปีซึ่งตรงกับวันปรีดี ซึ่งทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะจัดให้มีงานแรกพบนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เพิ่งผ่านการสอบเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยเป็นประจำทุกปี ในปี 2544 ข้าพเจ้าก็เป็นหนึ่งในนักศึกษาใหม่ของทางมหาวิทยาลัย และได้มาร่วมงานแรกพบที่จัดขึ้นโดยรุ่นพี่คณะเศรษฐศาสตร์ นั่นเป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าได้รับรู้เรื่องราวของอาจารย์ป๋วยอย่างคร่าวๆ ผ่านสไลด์ประกอบคำบรรยายที่จัดทำโดยกลุ่มรุ่นพี่ แต่นั่นยังไม่เพียงพอที่จะทำให้ข้าพเจ้าเข้าใจชีวิตของท่านและสาเหตุที่มาแห่งความเคารพโดยเพื่อนร่วมสถาบันทั้งหลาย ข้าพเจ้าก็สับสนที่จะหาคำตอบ เพราะเมื่อหันไปถามหาคำตอบจากรุ่นพี่ใกล้ๆ คำตอบที่ได้ก็คือ “ไม่รู้ซี ท่านเคยเป็นอาจารย์ที่คณะเรานะ” “ท่านเป็นอาจารย์ที่เก่งมาก เป็นถึงผู้ว่าแบงก์ชาติ” และมีอีกหลายๆ คำตอบที่ให้ความกระจ่างน้อยกว่าสองคำตอบข้างต้นเสียอีก สิ่งที่เกิดขึ้นในใจข้าพเจ้าในขณะนั้นไม่ใช่ความเคารพศรัทธาในตัวอาจารย์ป๋วยเลย การเป็นแค่อาจารย์ การเป็นแค่คนบดีหรือการเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยนั้นคงไม่เพียงพอที่จะให้ปัญญาชนท่าพระจันทร์ยกท่านขึ้นมาเป็นรูปเคารพ เมื่อข้าพเจ้าไม่ทราบข้าพเจ้าก็ไม่เคารพ แต่กลับเป็นความรู้สึกกังขาในตัวมหาวิทยาลัยแห่งนี้ขึ้นมาแทน

เมื่อจบจากเรื่องของอาจารย์ป๋วย ก็มีเรื่องของท่านผู้ประศาสน์การ (อาจารย์ปรีดี พนมยงค์) และปิดท้ายด้วยเรื่องเหตุการณ์เดือนตุลาอันลือลั่น ซึ่งทุกเรื่องก็มีลักษณะคล้ายกันคือรุ่นพี่ที่เป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวเหล่านั้นก็มีใช้ผู้รู้จริงเป็นเพียงผู้รู้ผิวเผินและก็มีบ้างที่ไม่รู้เลยแม้แต่ผิว จุดมุ่งหมายเพียงแค่ว่าต้องการทำตามประเพณีที่สืบทอดกันมา จึงได้พยายามปลุกฝังให้นักศึกษาใหม่ได้มีความรักความเคารพในสิ่งต่างๆ ที่ตนได้รับมาเมื่อตอนเข้ามาศึกษา แต่หากมองลึกไปข้างในแล้วจะมีนักศึกษาสักกี่คนที่เข้าใจถึงเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นตำนานของธรรมศาสตร์ ความสงสัยความกังขาในมหาวิทยาลัยแห่งคนกล้ายิ่งมากขึ้นมากขึ้น

การต่อสู้เดือนตุลาอันยิ่งใหญ่	เป็นอย่างไรในใจมีคำถาม
พอปริศตี้อย่างไรให้ลือนาม	ให้เกรงขามอาจารย์ป่วยด้วยอะไร
มีคนสังคนสอนให้นับถือ	ให้เลื่องลือวีรกรรมอันยิ่งใหญ่
พอลามกลับใหญ่ย่งนั้นใหญ่เยี่ยงไร	ไม่มีใครส่งเสียงติดตามมา
รูปเคารพสถิตอยู่ทุกแห่งหน	ยังคงมีหนุ่มสาวแสวงหา
มีคำถามมากมายติดตามมา	ทั้งกังขาทั้งท้อแท้ในแดน โคม

บทกลอนดังกล่าวก็ได้เกิดจากความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากจิตใจอันหดหู่ของเหล่านักศึกษาในธรรมศาสตร์ที่ตีออกมาในรูปของบทกวี แม้จะเป็นบทกลอนที่ไม่ได้มีความสละสลวยงดงามทางภาษามากนักแต่ความหมายนั้นกลับสะท้อนออกมาได้ตรงกับจิตใจของผู้อ่านมาก เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านบทกลอนนี้เป็นครั้งแรกความรู้สึกกังขาและสงสัยในสถาบันยิ่งสูงขึ้น ความอยากรู้เกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ที่สงสัยยิ่งเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกับรูปเคารพแห่งคณะเศรษฐศาสตร์อย่างอาจารย์ป่วย อึ้งภากรณ์

อาจารย์ป่วยได้สร้างสิ่งดีๆ ไว้กับคนรุ่นหลังมากมาย แม้ว่าท่านจะจากไปแล้ว ข้าพเจ้าเองก็คิดว่าเป็นอีกคนหนึ่งที่ได้รับสิ่งดีๆ จากอาจารย์ป่วยเช่นกัน ไม่ใช่แค่ได้จากสิ่งที่ท่านทิ้งไว้ให้กับทางคณะเศรษฐศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียว แต่การที่ท่านได้ทิ้งวิถีชีวิตที่ยิ่งใหญ่ไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ มันยิ่งใหญ่มากกว่าสิ่งใดๆ ข้าพเจ้าจากนักศึกษาที่เคยใช้ชีวิตอย่างปัญญาชนหลงแสงสีไม่เคยสนใจเรื่องราวบ้านเมือง ไม่เคยสนใจที่จะพัฒนาประเทศชาติ เมื่อได้เรียนรู้ถึงเรื่องราวเกี่ยวกับอาจารย์ป่วยแล้วสิ่งที่เกิดขึ้นคือความรู้สึกสะอายใจสะอายที่อดตัวให้ได้เกิดมาเรียนเศรษฐศาสตร์อย่างอาจารย์ป่วยแล้ว แต่กลับไม่เคยที่จะทำอะไรให้สังคมเลย ที่ผ่านๆ มาข้าพเจ้าก็เพียงคิดแต่ว่านักศึกษาคนเดียวจะทำอะไรได้ คนสามัญชนคนเดียวจะทำอะไรได้ แต่อาจารย์ป่วยก็ได้

พิสูจน์ถึงวิถีชีวิตที่สามัญชนสามารถทำได้ อาจารย์ป่วยไม่ได้เกิดมายิ่งใหญ่ เกิดมาเป็นเพียงสามัญชนธรรมดาที่มีชีวิตไม่ได้สุขสบาย ก่อนไปทางลำบาก มากกว่าซึ่งถ้าเทียบกับข้าพเจ้าและคนรุ่นข้าพเจ้าแล้ว อาจารย์ป่วยถือว่าลำบาก กว่ามาก แต่ท่านก็สามารถยึดมั่นในความดีอย่างไม่เสื่อมคลาย

ที่ผ่านมาข้าพเจ้ายังไม่เคยมีเป้าหมายใดๆ ในชีวิตที่แน่นอน แต่ตอนนี้ ข้าพเจ้ากลับมีจุดมุ่งหมายในชีวิตที่เรียบง่าย นั่นคือการเป็นคนดีตามแนวทาง ของอาจารย์ป่วย และหากชีวิตนี้ข้าพเจ้าสามารถเป็นคนดีได้เพียงเสียหนึ่งของท่าน ข้าพเจ้าก็คิดว่าชีวิตนี้เพียงพอแล้ว

“นี่แหละคือความหมายแห่งชีวิต ที่แหละคือการพัฒนาที่ควรให้เกิดขึ้นเพื่อ ประโยชน์ของทุกคน”²

มีคนมากมายให้ความเคารพอาจารย์ป่วย แต่จะมีสักกี่คนกันหนอที่รู้ ซึ่งถึงคุณงามความดีที่ท่านได้ทำไว้ให้แก่ชาติบ้านเมือง ให้แก่ธรรมชาติ ให้แก่คณะเศรษฐศาสตร์ จะมีสักกี่คนหนอที่ยึดถือท่านเป็นแบบอย่าง ทำความดี อย่างบริสุทธิ์เช่นท่าน จะมีสักกี่คนหนอที่เคารพท่านด้วยใจจริง คนจำนวนมากยังคงเคารพเพราะถูกสั่งให้เคารพ ถูกสอนให้เคารพ มันต่างอะไรกับภักษุ ทุศีลที่ทำวัตรเล่า

นักศึกษาเศรษฐศาสตร์ที่ยกมือไหว้นั้นก็ควรที่จะศึกษาถึงประวัติของ อาจารย์ป่วยเฉกเช่นเดียวกับ พุทธศาสนิกชนที่ด้อย่ศึกษาพุทธประวัติ เพื่อที่จะเติบโตไปเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ดี เป็นพลเมืองที่ดี เป็นฟันฝ่าที่ชาวสะอาด ไม่มีรอยขาดไม่ต้องให้ใครคอยประจบประแจงที่อาจารย์ป่วยหวังไว้

---

² ป่วย อึ้งภากรณ์, คุณภาพแห่งชีวิตปฏิทินแห่งความหวัง: จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน

หนังสือที่ระลึกเนื่องในวันพระราชทานปริญญาบัตร ปีการศึกษา ๒๕๔๗

“ข้าพเจ้าไม่เคยรู้สึกว่ารูปเคารพใดจะยิ่งใหญ่เท่ารูปเคารพของ
อาจารย์ป๋วย”

พีรพัฒน์ ตัฒ ทวณิช

เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2547

บทความ และข้อเขียน ของ อาจารย์ป่วย

... คนเราจะเป็นคนที่สมบูรณ์ได้

ต้องระลึกเสมอถึงคุณธรรม 3 ข้อ คือ

ความจริง ความงาม และความดี

ความจริงหมายถึง สัจธรรมและหลักวิชา

ความงาม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ทำให้มนุษย์มีวัฒนธรรม
และความเพลิดเพลิน เป็นการอดิเรก รวมทั้งการกีฬาประเภท
ต่างๆ

ความดี นั้นหมายถึง การไม่เบียดเบียน ประทุษร้ายต่อกัน
ความสัตย์สุจริตและการบำเพ็ญประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วย
กัน...

ป๋วย อึ๊งภากรณ์

เสียดายโอกาส

วันนี้ผมตื่นแต่เช้ามืด แต่รู้สึกว่าจะป็นไข้ หนาวๆ ร้อนๆ คิดว่าจะไม่ไปโรงเรียน ตามปกติผมมักจะตื่นไปโรงเรียนเสมอแม้ว่าจะเจ็บป่วยเล็กน้อย เช่น ตาแดง คางทูม บางครั้งไปโรงเรียนแล้วครูเคยไล่ให้กลับบ้าน เพราะเกรงว่าจะติดเพื่อนนักเรียนอื่นๆ

ที่เล่ามาข้างต้นและจะเล่าต่อไปนั้นเป็นเรื่องประมาณเกือบ ๔๐ ปีแล้ว เวลานั้นผมอายุประมาณสิบขวบเศษๆ

เมื่อผมล้างหน้าล้างตาเสร็จ ก็ปรากฏว่าบิดาของผมตื่นก่อนแล้ว บิดาของผมป่วยเป็นฝีที่หลังอยู่หลายวัน ตามปกติท่านควรจะอยู่ในมุ้ง แต่เช้ามืดวันนั้นท่านก็ตื่นเช้า พอเห็นผมเข้าท่านก็รู้สึกดีใจ เรียกว่า “ป่วย ไปซื้อโจ๊กให้กินหน่อยเถิด”

บ้านเราอยู่ที่ตรอกวานิช ระหว่างตลาดน้อยกับวัดปทุมคงคา ถ้าไปซื้อโจ๊กต้องเดินไปสำเพ็ง แม้แต่โรงเรียนผมก็ตั้งใจจะไม่ไปแล้ว ถ้าไปซื้อโจ๊กให้เตี้ย ต้องผลัดผ้าโสร่งที่นุ่งอยู่เป็นนุ่งกางเกง ต้องใส่เสื้อใหม่ ต้องเดินไปสับห่านาที่ เดินกลับมาสับห่านาที่ ใครจะไป? ทั้งตัวเราเองก็ตะครันตะครอไม่ใคร่สบายอยู่แล้ว ผมอดเอื้อนอยู่ เตี้ยทำไมไม่ใช่คนอื่น ทำไมมาใช้ผมอยู่คนเดียว

บิดาของผมไม่พูดอะไร ท่านเป็นคนที่ไม่ช่างพูดเป็นปกติอยู่แล้ว แม้แต่จะถูกลูกก็ไม่อยากพูด ผมคิดไปคิดมา เตี้ยใช้ทั้งทีต้องไปซื้อโจ๊กให้หน่อย แต่ได้กระบิดกระบวนอยู่แล้วตั้งครึ่งชั่วโมง และก่อนจะออกเดินทางไปซื้อที่สำเพ็งก็ต้องแสดงฤทธิ์ด้วยการทำหน้าเจ้าหน้าจ่อ กระพืดกระเพียดให้เป็นที ประจักษ์

บ่ายวันนั้น บิดาของผมนอนหลับไปได้สักหนึ่งชั่วโมง หมอก็มาเยี่ยม คลำดูชีพจร บิดาของผมสิ้นลมไปแล้ว

ทุกวันนี้ ผมยังเสียดายโอกาสในวันสุดท้ายแห่งชีวิตของบิดาผม ท่านให้โอกาสผมรับใช้ท่าน แต่ผมไม่ได้รับโอกาสนั้นด้วยหน้าที่งาน กลับทำให้ขุนหมองใจท่าน ข้อแก้ตัวใดๆ ฟังไม่ขึ้นทั้งสิ้น รวมทั้งข้ออ้างว่าไม่มีใครสบาย

นักศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดพิมพ์ *เศรษฐศาสตร์อนุสรณ์ปี ๒๕๐๕* นี้ มาเร่งรัดให้ผมเขียนเรื่องให้ “อนุสรณ์” แปลว่า “ความรำลึก” ความรำลึกเรื่องแรกที่เล่นผู้สมอง คือ เรื่องที่เล่ามาให้อ่านในตอนข้างต้นนี้

วัยที่เราศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยเป็นวัยที่ดีที่สุดในชีวิตของมนุษย์ทั้งชายและหญิง วัยหนุ่มวัยสาวเป็นวัยที่ชื่นบาน กำลังวังชาก็แข็งแกร่ง สติปัญญาก็เฉียบแหลมที่สุดในอายุขัย พวกเราเพิ่งพ้นวัยเด็กมา และวัยเด็กนั้นก็ทุเรศเพราะไม่เคียดงสา และพวกเราก็กังไม่บรรลุลถึงวัยผู้ใหญ่ วัยผู้ใหญ่ที่ทุเรศเพราะมีเรื่องกวนใจต้องรับผิดชอบจุกจิก การประกอบอาชีพก็เต็มไปด้วยอุปสรรครกใจ ไฉนเล่าเราจะปล่อยโอกาสแห่งวัยหนุ่มสาวให้ล่วงผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ อีกไม่ช้าเราหวังจะได้รับยกย่องเป็นเศรษฐศาสตร์บัณฑิต เราได้ถือโอกาสรับและแสวงหาวิชาความรู้ที่แท้จริงที่แน่นแฟ้นสมกับที่จะเป็นบัณฑิตจริงๆ หรือเราจะเกาะโซคให้นำชื่อบัณฑิตมาสู่เรา โดยภายในสมองของเราคงอยู่ มีแต่ความทอ้งจำบวkdด้วยโซค? เราได้ถือโอกาสหรือเปล่าที่จะฝึกฝนความคิดของเราด้วยการอ่าน การฟัง การคิดทบทวนและการสร้างพลังแห่งความคิดของมนุษย์ขึ้นแก่ตัวเรา? เราจะถือโอกาสหรือไม่ที่จะปักเข็มแห่งความคิดของเราไปสู่ทิศแห่งธรรมะ ซึ่งถือเป็นทิศเดียวที่มีความสว่างแห่งชีวิตและเกียรติ? เรามีเครื่องมือพร้อมในวัยนี้ เรามีโอกาสเดียว ... เสียดายโอกาส

ป๊วย อิงภากรณ์

แตกเนื้อหนุ่มเมื่อ ๒๕๗๕

เมื่อมิถุนายน ๒๕๗๕ ผมเป็นนักเรียนชั้นมัธยมปีที่แปด อยู่โรงเรียน อัสสัมชัญ ไม่เคยเรียนเรื่องการเมือง การปกครอง ไม่เคยคิดถึงสิทธิเสรีภาพ ของราษฎร เคยเรียนหนังสือเรื่องพลเมืองดี ซึ่งสอนว่า พลเมืองมีหน้าที่อย่าง ใดบ้าง จะต้องอยู่ในระเบียบวินัยอย่างไร แต่ไม่เคยมีใครสอนว่า พลเมืองก็มี สิทธิเสรีภาพด้วย เคยเรียนรู้ว่า คำขวัญของชาติฝรั่งเศส คือ เสรีภาพ สมภาพ และภราดรภาพ แต่ไม่ทราบละเอียดว่า เมื่อฝรั่งเศสเขาปฏิวัตินั้น เกิดอะไรขึ้น เพราะทางโรงเรียนนั้น สอนประวัติศาสตร์หยุดแค่รัชกาลพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ หนังสือเรียนธรรมจริยาทั้งภาษาไทยและฝรั่งเศส สั่งสอนแต่ให้เชื่อฟังเคารพ นบนอบผู้ใหญ่ รักใคร่เพื่อนฝูงโอบอ้อมอารีแก่คนโดยทั่วไป โลกของคนหนุ่ม อย่างผมในสมัยนั้น เป็นโลกที่ตัดปัญหาการเมืองออกไปเสีย มีแต่ปัญหาให้ ศึกษาเร็วๆ เสร็จสิ้นไปด้วยดี จะได้ออกไปประกอบอาชีพ ช่วยครอบครัวทาง เศรษฐกิจ คนที่ได้เห็นน้อยรู้น้อย ก็ยากน้อย รู้มากจะยากนาน ชีวิตของคนส่วน ใหญ่ตั้งอยู่ในดุลเสถียรภาพทางการเมือง

จิตใจที่อยู่ในดุลแห่งเสถียรภาพนี้ เริ่มหวั่นไหวเล็กน้อย ในปี ๒๕๗๕ เพราะเหตุการณ์สามประการ

ประการแรก ในชั้นมัธยมปีที่แปด ภาคฝรั่งเศสในอัสสัมชัญขณะนั้น อาจารย์เริ่มสอนปรัชญาซึ่งแยกหัวข้อออกเป็น จิตวิทยา ธรรมจริยา ตรรกวิทยา และเทววิทยา ได้เริ่มเรียนรู้ว่า ความคิดของมนุษย์เป็นสิ่งอันประเสริฐ ความ ประเสริฐนี้จะเกิดขึ้นได้ก็แต่ในสภาพ ที่ปราศจาก อวิชาและพันรณาการกล่าว คือ ในสภาพที่มีเสรีภาพ เสรีภาพในการคิด การพูด การเขียน การอภิปราย

และการสมาคม จำได้ว่าหนังสือปริญญานั้น นักบวชโรมันคาทอลิกเป็นผู้เขียน และอาจารย์ผู้สอนก็เป็นนักบวชโรมันคาทอลิก

ประการสอง ได้มีการรัฐประหารเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ ๒๔ มิถุนายน จากระบบสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นระบบรัฐธรรมนูญ โดยมีพระมหากษัตริย์ และในรัฐธรรมนูญได้ระบุสิทธิและเสรีภาพของประชากรราษฎรไว้หลายประการ มาตราแรกบัญญัติไว้ว่า อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย

ประการที่สาม เกิดขึ้นในโรงเรียนอัสสัมชัญเอง คือ เกิดมีนักเรียนจำนวนหนึ่งใช้สิทธิเสรีภาพเรียกร้องให้โรงเรียนกระทำการบางอย่าง เช่น ให้หยุดเรียนในวันพิธีพุทธศาสนา ให้มีเครื่องแบบนักเรียน เป็นต้น ทางโรงเรียนได้ใช้อำนาจลงโทษนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย ทางฝ่ายนักเรียนก็ได้ตอบด้วยการสไตรก์ไม่เข้าห้องเรียน เหตุการณ์ลุกลามต่อไป โรงเรียนจึงตัดสินใจปิดโรงเรียนชั่วคราว

ผมเองไม่ได้มีเคียดแค้น ในเหตุการณ์ต่างๆ นัก ในการเรียนปริญญาก็เล่าเรียนไปด้วยความสนใจเกี่ยวกับบทเรียนอย่างธรรมดา ไม่ได้คิดอะไรนอกเหนือจากนั้นไป ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศ หรือในเรื่องการสไตรก์ที่โรงเรียน ผมมีบทบาทเพียงแบบไทยมุง คือ คอยมุงดูเขาสนุกดี ไม่ได้สำนึกว่า มีความสำคัญอย่างไร เมื่อทางโรงเรียนสั่งปิดเรียน กลับรู้สึกเสียดาย เพราะได้เรียนมาจนเกือบจบหลักสูตรแล้ว ใกล้จะได้ออกไปทำมาหากินให้คุ้มกับที่แม่ได้ลงทุนลงแรง ลำบากยากเข็ญมาหลายปี เพื่อให้การศึกษา ก็มาสะดุดหยุดลงเช่นนี้ เพราะเหตุที่พวกเรา ก่อความวุ่นวาย ไม่เคารพนับถือครูบาอาจารย์ เป็นลูกศิษย์คิดล้างครู ไม่อยู่ในระเบียบวินัย

อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกในเสถียรภาพแห่งชีวิต ได้เริ่มสั่นคลอนไปบ้าง โดยที่ กรอบชีวิตได้ขยายตัวออก การครองชีวิตแบบเดิมนั้น ถึงจะมีเสถียร

ภาพและได้คุณก็จริง แต่น่าสงสัยว่า เสถียรภาพไม่ใช่สิ่งเดียว ที่พึงปรารถนา กระมัง คงจะมีสิ่งอื่นที่สำคัญไม่น้อยกว่าเสถียรภาพ คุณแห่งชีวิตนั้น สงสัยว่าเป็นจุดที่เคลื่อนไหวได้ ขึ้นสูงลงต่ำได้ ชีวิตที่ทรงคุณอยู่ในระดับสูง คงจะดีกว่าชีวิตที่ทรงคุณอยู่ในระดับต่ำ และมนุษย์กับสังคมของมนุษย์นั้นเองสามารถกระทำให้อุบัติคุณแห่งชีวิตขึ้นสูง ลงต่ำได้ ตามภาษาที่ใช้กันอยู่ในสมัยนี้ มนุษย์อาจจะ “พัฒนา” ให้ชีวิตมีระดับต่ำได้ และจะให้สมคุณอยู่ในระดับใด ก็ตามความสามารถของมนุษย์ คำว่าชีวิตในที่นี้ หมายถึง การครองชีพในด้านต่างๆ เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การสังคม เป็นต้น

ข้อสงสัยที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้ผมกับเพื่อนรุ่นหนุ่มอีกสองสามคน ชักชวนกันแสวงหาคำตอบจากหนังสือต่างๆ ซึ่งเดิมทางโรงเรียนห้ามไม่ให้อ่าน เพราะเป็นบาป เช่น หนังสือของ รูสโซ วอแลร์ โซลา และหนังสือประวัติการปฏิวัติของฝรั่งเศส เป็นต้น ต่อมาเมื่อผมอ่านภาษาอังกฤษออก ได้อ่านศึกษาจากจอห์น สจ๊วต มิล ฮอบสัน ฮอบเฮาส์ ทอनी ลาสกี รัสเซล เจฟเฟอตัน ลินคอล์น รวมทั้งรัฐธรรมนูญของ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ในสมัยนั้น แม้ว่าเราจะได้เริ่มสนใจเสาะแสวงวิชาเกี่ยวกับการบ้านเมืองแล้วก็ดี ผมต้องหมกมุ่นอยู่กับการประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว งานสอนที่โรงเรียนอัสสัมชัญ เป็นภาระหนักพอคู่สำหรับครูหนุ่มรุ่นหนุ่มวัย ๑๘-๒๐ ปี ฉะนั้น ในเรื่องการบ้านเมืองของไทย ผมยังคงสังกัดไทยมุง คือคอยติดตามอ่าน และฟังข่าวอยู่บ้างโดยมิได้คำนึงว่า ตนเองมีบทบาทอย่างไรบ้างในเรื่องของบ้านเมือง

ลัทธิไทยมุงคิดนิยัตย์ผมอยู่หลายปี จนกระทั่งเมื่อได้รับทุนเล่าเรียนไปศึกษาต่อที่อังกฤษในปี ๒๕๔๑ การเลือกตั้ง การจัดคณะรัฐมนตรี การอภิปรายในสภาฯ ความแตกแยกกันในคณะรัฐบาลเจ้าคุณมโนปกรณ์นิติธาดา สมุดปกเหลืองของหลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐประหารครั้งที่สอง กบฏวรเดช ใน

หลวงรัชกาลที่ ๙ สละราชสมบัติ คณะราษฎรฝ่ายทหารกับฝ่ายพลเรือนแตกแยกกัน เจ้าคุณพหลพลพยุหเสนาลาออกแล้วกลับเข้ามาใหม่ เข้าแล้วออกอีก หลวงพิบูลสงครามถูกลอบยิง การประหารชีวิตศัตรูทางการเมือง การปิดปากมิให้ตีเตียนรัฐบาล ฯลฯ เหล่านี้ ผมเป็นคนหนึ่งที่มุ่งดูเขา ส่วนใหญ่มุ่งดูเพื่อความสนุกเหมือนมองคูลิก ไม่แตกต่างกับบรรดาไทยมุงที่มีจำนวนมากสิ้นหลาม ในปัจจุบัน แต่บางครั้งก็อดรู้สึกสลด และอนาใจไม่ได้ เมื่อคนไทยต่อคนไทย พินาศฆ่าฟันกันเอง หรือเมื่อแน่ใจว่าพ่อของเพื่อนถูกประหารชีวิตด้วยข้อหาเท็จและการปลุกพยานเท็จ ไม่ได้เคยถูกคิดว่ เราก็เป็นพลเมืองคนหนึ่ง มีหน้าที่และสิทธิเสรีภาพที่จะร่วมกันกับผู้อื่น บันดาลให้การปกครองของบ้านเมืองเป็นไปโดยชอบธรรม เมื่อก่อนจะเดินทางไปเรียนต่อที่อังกฤษ ผมได้ใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นครั้งแรกในชีวิตแต่ในบรรดาผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นไม่รู้จักเสียส่วนมาก ที่รู้จักบ้างก็มีชื่อเสียงไม่น่าศรัทธา ไม่ทราบว่าจะเลือกใครดี ผลสุดท้ายตัดสินใจลงคะแนนให้ผู้สมัครท่านหนึ่งซึ่งเป็นครู เพราะคิดว่าเราก็เคยเป็นครูไม่รู้จะเลือกใครก็เลือกครู

ในภาวะไทยมุงระยะปี ๒๕๑๖ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองยังไม่ได้เริ่มตั้ง ผมไม่ได้เรียนกฎหมาย แต่ได้ติดตามเพื่อนๆ ที่แก่กว่าและกำลังเรียนกฎหมายอยู่ ไปเที่ยวโรงเรียนกฎหมายในวันพฤหัสบดีที่โรงเรียนอัสสัมชัญหุด สังเกตดูว่า นักเรียนกฎหมายบางคนพกปืน ผมถามเขาว่าทำไมพกปืน เขาเล่าว่านักเรียนกฎหมายกับพวกทหารไม่ลงรอยกันเรื่องการเมือง ผมก็เชื่อถามเขาว่า ก็ไม่ลงรอยกันทางการเมืองทำไมต้องใช้ปืนด้วย ควรจะให้สันติวิธีกระมังฐานคนชาติเดียวกัน ตอนนั้นถึงเวลาที่ไทยมุงถูกพวกนักเรียนกฎหมายมุงดู ด้วยความประหลาดใจ หัวร่อกันงอหาย บางคนว่าไอ้นี้แปลกคิดประหลาดๆ เป็นๆ

ในปี ๒๕๔๑ ผมได้เข้าเรียนที่อังกฤษแล้ว ในตอนปลายปีโรงเรียนปิดได้ไปพักตากอากาศที่เมือง ทอร์กี ชายทะเลทางตะวันตกเฉียงใต้ของอังกฤษ นักเรียนไทยอีกคนหนึ่งชื่อ พร้อม วัชระคุปต์ ไปพักอยู่ด้วยกัน พร้อมเรียนวิชาโทกรรมที่มหาวิทยาลัยลอนดอน เป็นชาวโคราช เรียนชั้นมัธยมปลายอยู่ที่อำเภวยศิรินทร์ วันหนึ่ง พร้อมระล่ำระลักมาบอกว่า “ตายแล้วโว้ย” ถามว่า “จะตายเรื่องอะไร?” พร้อมคำให้แล้วจึงอธิบายว่า เมืองไทยต่อไปนี้จะแย่แล้ว เพราะหลวงพิบูลสงครามได้เป็นนายกรัฐมนตรีแทนเจ้าคุณพล คงจะเป็นระบบเผด็จการแบบเยอรมันนี่และอิตาลี ผมขอรับสารภาพว่าไม่เคยคิดมาก่อน พร้อมเป็นคนแรกที่ให้สติเรื่องเผด็จการและประชาธิปไตย ตั้งแต่นั้นมาจนพร้อมตายจากไป (เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๑๕ นี้เอง) พร้อมกับผมก็ถกกันเสมอถึงเรื่อง เสรีภาพ ประชาธิปไตย ลัทธิการเมืองฝ่ายซ้าย ฝ่ายกลาง ฝ่ายขวา ฯลฯ ตลอดมา โปรดสังเกตว่า พร้อม วัชระคุปต์ เป็นนักวิทยาศาสตร์ปริญญาเอกทางโทกรรม อาจารย์ชั้นพิเศษในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้มีส่วนสำคัญเมืองและเป็นผู้หนึ่งที่ทำให้สดินนั้นแก่ผม ซึ่งเรียนทางสังคมศาสตร์ เพื่อนรักเอ๋ย...

สำหรับท่านทั้งหลายที่เป็นบุคคลสำคัญ มีบทบาทในการรัฐประหารปี ๒๕๑๕ นี้ ผมมิได้รู้จักท่านเป็นส่วนตัวจนกระทั่งเป็นเสรีไทยเข้ามาในดอนสงครามญี่ปุ่น ฉะนั้นจะขอจดไม่กล่าวในที่นี้ เพราะห่างไกลจากเรื่องปี ๒๕๑๕ ไปมาก

ก่อนจบบทความนี้ ใครจะเสนอความเห็นสักสองข้อ

ประการแรก เรื่องของบ้านเมือง เป็นเรื่องที่สำคัญแก่ชีวิต อิศรภาพของคนและชาติเรามาก พวกเราแต่ละคน ไม่ควรมัวถือลัทธิไทยมุงอยู่ร่ำไป การมุ่งดูเขาทำอะไรกันนั้น มักจะสนุกดีและไม่เสี่ยงอันตรายด้วย เมื่อฝ่ายใด

ฝ่ายหนึ่งพลีชีพลงไป ไทยมุงก็แผ่เมตตาให้โดยบ่นว่าสงสาร เมื่อสงสารแล้วก็สบายใจแก่ตนเอง ถ้าใครเขาโกงกินกันหรือใช้อำนาจเป็นอธรรมเราก็อัยยักตั้งกัณฑ์จากไทยมุงเป็นไทยบ่น หรือผสมกันเป็นไทยมุงบ่น ล้อมวงกันบ่นไปนินทาไปสนุกคึกคัก เพราะเรื่องที่เอามานินทานั้นมันสนุกแทบทุกเรื่อง ในกรณีที่มีใครตกกระป๋อง หรือถูกประทุษร้ายเพราะยื่นคอเข้าไปให้เขาสับเอาทางการเมือง ไทยมุงก็มักจะสมน้ำหน้า อยากรแวงท้าทายหาเสี้ยนทำไม นี่แหละสุภชาติไทยดี ๆ ไทยมุงก็เอาไปตีความให้เป็นทุกาฆิตไปได้

ถ้ารักจะให้ดูแลแห่งชีวิตของประชาชนชาติไทย เคลื่อนสูงขึ้นไปโดยไม่ทิ้งเสถียรภาพ ไม่มีทางอื่น ต้องร่วมกันมากๆ เลิกลัทธิไทยมุง ไทยบ่น ไทยมุงบ่นเสีย ชวนกันย้ายสังกัดเป็นไทยสน ไทยร่วม ไทยเรียกร้อง แล้วไทยจะเจริญ *ข้อสุดท้าย* ข้อเสนอเพื่ออภิปรายกันต่อไป ว่าบ้านเมืองอันพึงปรารถนาของเรานั้นควรจะมีลักษณะประการใดบ้าง ผมมีความเห็นว่า ควรจะมีลักษณะ ๔ ประการ คือ (๑) มีสมรรถภาพ (๒) มีเสถียรภาพ (๓) มีความยุติธรรม และ (๔) แผ่เมตตากรุณา

สมรรถภาพ หมายความว่า บุคคลในบ้านเมืองนั้น มีความรู้ความสามารถ ความขยันขันแข็ง มีวิธีทำงาน การจัดรูปงาน และการประสานงานกันอย่างเรียบร้อย จะคิดทำอะไร ก็สามารถทำได้โดยสะดวกและคล่องแคล่วว่องไว สมรรถภาพในด้านการปกครอง หมายความว่าหัวหน้าพรรคการเมืองรู้จักวิธีเป็นผู้นำลูกพรรค มือสะอาดพอที่จะป้องกันมิให้ลูกพรรคชู้กรรโชกได้ และแม้จะประสบลูกพรรคที่เลว ก็สามารถขจัดอุปสรรคได้ โดยไม่ต้องละทิ้งหลักการ เสรีภาพ และเมตตากรุณา

เสรีภาพ หมายความว่า บุคคลแต่ละคน คณะแต่ละคณะ มีสิทธิเสรีภาพสมศักดิ์ศรีของมนุษย์ ทำอะไรได้โดยมิต้องหวาดหวั่น เว้นแต่จะเป็นการประทุษร้ายต่อผู้อื่น หรือเป็นการจำกัดเสรีภาพของผู้อื่น เสรีภาพเป็นหัวใจแห่งความ

คำริเริ่ม เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญ การที่มนุษย์มีเสรีภาพก่อให้เกิดความคิดต่างๆ กัน ย่อมเปิดโอกาสให้มีทางกว้าง สำหรับเลือกวิธีที่ดีมีประโยชน์ที่สุดได้ เป็นทางที่เหนือกว่าการบังคับให้ทุกคนคิดอ่านเข้ารอยเดียวกันหมด ความสำนึกในเสรีภาพของแต่ละคนก่อให้เกิดความสามัคคีในชาติได้ และความสามัคคีสมานฉันท์เป็นคุณประโยชน์ยิ่งนัก ในวาระที่บ้านเมืองตกอยู่ในภาวะอันตรายจากภายในและภายนอกประเทศ

ความยุติธรรม หมายความว่า บ้านเมืองมีชื่อมีแปะ ใช้กฎหมายและขบวนการตุลาการเป็นกติกาสำหรับทุกคนเสมอหน้ากันหมด โดยตั้งรากฐานอยู่บนันคงด้วยความชอบธรรมและศีลธรรม การปกครองไม่ได้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจหรือปกาสติตามอำเภอใจของคนคนเดียวหรือหมู่น้อยหมู่เดียว

ความเมตตากรุณา หมายความว่า มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน แทนที่จะคิดพิฆาตกัน ผู้ที่เกิดมาแล้วถ้าหาผู้อื่นยอมประคับประคองผู้ที่ล้าหลังเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่พิการทางร่างกายหรือจิตใจ รัฐบาลจัดทุกข์บำรุงสุข แบ่งความเจริญให้ทั่วหน้า รามอน แมกไซไซ กล่าวไว้ว่า “ใครเกิดมามีน้อย กฎหมายควรจะช่วยให้ได้รับมาก”

ขออุทิศ ส่วนดีของบทความนี้ถ้ามี เป็นที่ระลึกถึง ดร. พร้อมวัชรคุปต์ ผู้ฝึฝืนในเสรีภาพของประชาชนชาวไทย

ป๋วย อึ๊งภากรณ์

ฐานคติแห่งการดำเนินชีวิตของอาจารย์ป่วย

“อันความยั่วยวนมาหาแห่งโลกเรานี้แหละที่ทำให้เราเกิดความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีส่วนในการเรียนเป็นสมณะแห่งวิทยา และผู้รักเรียนนั่นเอง ก็มีหน้าที่และสิทธิที่จะบังคับโลกให้เดินตามตน มิใช่ตนเดินตามโลก จงน้อมรับเอาธรรมอันขจรปลายคอบอยู่แล้วในของทุกสิ่งประกอบขึ้นเป็นธรรมชาติ จงช่วยเป็นลิ้นให้ธรรมชาติได้กล่าวมธุรสกล่อมใจมนุษย์ และจงแสดงให้โลกอันโง่เขลาเล็งเห็นเสียทีว่า วิชาความรู้นี้ประเสริฐเพียงใด เมื่อเราเห็นอยู่ดำดาดแล้วว่า กาลสมัยของเรานี้มีบาปอยู่หนาแน่น และบ้านเมืองของเรานี้มีความเท็จความชั่วดาษดื่นอยู่ ก็ขอให้เราทั้งหลายจงเข้าสู่ความร่มเย็นแห่งวิชา และแสวงหาความรู้ซึ่งใครๆ เขาได้ละเลยเสียแล้ว ถึงแสงแห่งวิชานั้นจะริบหรี่ ก็จงพอใจเถิด เพราะแม้จะเป็นสิ่งเล็กน้อยก็ยังเป็นของของเราจริงๆ จงมุ่งหน้าค้นและค้นอีกต่อไป อย่าได้ท้อถอย อย่าได้ทะนงจนถึงกับวางมือจากการค้นคว้าหาความรู้ อย่าเชื่อถือในความคิดของท่านจนมกมาย และก็อย่าหลงลืมผู้อื่นโดยไม่พิจารณาถึงเหตุผล ท่านมีสิทธิที่จะเดินทางข้ามทะเลทรายไปสู่วิชา ถึงจะเป็นทะเลทรายทุรกันดาร ก็มีดวงดาราส่องแสงอยู่เพรวพราว และเหตุไฉนเล่าท่านจึงจะสละสิทธิข้อนี้ของท่านเสีย ไปชิงสุกก่อนห่ามโดยเห็นแก่ความลำราญ ที่ดินสักแปลง บ้านสักหลังหนึ่ง และขี้ข้าวสักหนึ่งขี้ วิชาเองก็มีหลักคา มีฟูก ที่นอน มีอาหารไว้ต้อนรับท่าน

จงบำเพ็ญตนให้เป็นผู้จำเป็นแก่โลก มนุษยชาติก็จะนำอาหารมาสู่ท่านเอง แม้จะให้ไม่ถึงขี้ฉาง แต่ก็เป็นการบำเหน็จชนิดที่ไม่ลบล้างบุญคุณของท่านที่ทำไว้แก่มนุษยชาติ ไม่ลบล้างความรักใคร่นิยมของคนทั้งหลาย และไม่ลบล้างสิทธิของท่านที่มีอยู่ต่อศิลปะ ต่อธรรมชาติ และต่อความหวังของมนุษย์”

โดย ราล์ฟ วัลโด เอเมอร์สัน
ถอดความโดย ดร.ป่วย อึ้งภากรณ์

“From womb to tomb”

While in my mother’s womb, I want her to have good nutrition and access to maternal and child welfare care.

I don’t want to have as many brothers and sisters as my parents had before me, and I do not want my mother to have a child too soon after me.

I don’t care whether my father and my mother are formally married, but I need them to live together in reasonable harmony.

I want good nutrition for my mother and for me in my first two or three years when my capacity for future mental and physical development is determined.

I want to go to school, together with my sister, and to learn a trade, and to have the schools impart social values to me. If I happen to be suitable for higher education, that opportunity should be available.

When I leave school I want a job, a meaningful one in which I can feel the satisfaction of making a contribution.

I want to live in a law and order society, without molestation. I want my country to relate effectively and equitably to the outside world so that I can have access to the intellectual and technical knowledge of all mankind, as well as the capital from overseas.

I would like my country to get a fair price for the products that I and my fellow citizens create.

As a farmer, I would like to have my own plot of land, with a system which gives me access to credit, to new agricultural technology and to markets, and a fair price for my produce.

As a worker, I would want to have some share, some sense of participation in the factory in which I work.

As a human being, I would like inexpensive newspapers and paperback books, plus access to radio and TV (without too much advertising).

I want to enjoy good health, and I expect the Government to provide free preventive medical service and cheap and readily available good curative service.

I need some leisure time for myself, and to enjoy my family, and want access to some green parks, to the arts, and to traditional social or religious festivities.

I want clean air to breathe and clean water to drink.

I would like to have the security of co-operative mechanisms in which I join to help others do things which they cannot do alone, and they do the same for me.

I need the opportunity to participate in the society around me, and to help shape the decisions of the economic and social as well as the political institutions that so affect my life.

I want my wife to have equal opportunity with me, and I want both of us to have access to the knowledge and means of family planning.

In my old age, it would be nice to have some form of social security to which I have contributed.

When I die, if I happen to have some money left, I would wish the Government to take some of it, leaving an adequate amount for my widow.

With this money the Government should make it possible for others to enjoy life too.

These are what life is all about, and what development should seek to achieve for all.

Puey Ungphakorn

จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน

เมื่อผมอยู่ในครรภ์ของแม่ ผมต้องการให้แม่ได้รับประทานอาหารที่เป็นคุณประโยชน์ และได้รับความเอาใจใส่ และบริการอันดีในเรื่องสวัสดิภาพของแม่และเด็ก ผมไม่ต้องการมีพี่น้องมากอย่างที่พ่อแม่ผมมีอยู่ และแม่จะต้องไม่มีลูกอื่นัก

พ่อกับแม่จะแต่งงานกันถูกกฎหมาย หรือธรรมเนียมประเพณีหรือไม่สำคัญ แต่สำคัญที่ พ่อกับแม่ต้องอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข ทำความอบอุ่นให้ผมและพี่น้อง

ในระหว่าง 2-3 ขวบแรกของผม ซึ่งร่างกายและสมองผมกำลังเติบโต ในระยะที่สำคัญ ผมต้องการให้แม่ผมกับตัวผม ได้รับประทานอาหารที่เป็นคุณประโยชน์

ผมต้องการไปโรงเรียน พี่สาวหรือน้องสาวผมก็ต้องการไปโรงเรียน จะได้มีความรู้หากินได้ และจะได้รู้คุณธรรมแห่งชีวิต ถ้าผมสติปัญญาเรียนชั้นสูงๆ ขึ้นไป ก็ให้มีโอกาสเรียนได้ ไม่ว่าพ่อแม่ผมจะรวยหรือจน จะอยู่ในเมืองหรือชนบทแร้นแค้น

เมื่อออกจากโรงเรียนแล้ว ผมต้องการงานอาชีพที่มีความหมาย ทำให้ได้รับความพอใจว่า ตนได้ทำงานเป็นประโยชน์แก่สังคม

บ้านเมืองที่ผมอาศัยอยู่จะต้องมีชื่อ มีแป ไม่มีการข่มขู่ กดขี่ หรือประทุษร้ายกัน ประเทศของผมควรจะมีวัฒนธรรมอันชอบธรรม และเป็นประโยชน์กับโลกภายนอก ผมจะได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงความคิด และวิชาของมนุษย์ทั้งโลก และประเทศของผมจะได้มีโอกาส รับเงินทุนจากต่างประเทศ มาใช้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม

ผมต้องการให้ชาติของผมได้ขายผลิตผลให้แก่ต่างประเทศด้วยราคาอันเป็นธรรม ในฐานะที่ผมเป็นชาวไร่ชาวนา ผมก็อยากมีที่ดินของผมพอสมควรสำหรับทำมาหากิน มีช่องทางได้กู้ยืมเงินมาขยายงาน มีโอกาสรู้วิธีการทำกินแบบใหม่ๆ มีตลาดดี และขายสินค้าได้ราคายุติธรรม

ในฐานะที่ผมเป็นกรรมกร ผมก็ควรจะมีหุ้นมีส่วนในโรงงาน บริษัท ห้างร้านที่ผมทำอยู่

ในฐานะที่ผมเป็นมนุษย์ ผมก็ต้องการอ่านหนังสือพิมพ์ และหนังสืออื่นๆ ที่ไม่แพงนัก จะฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ ก็ได้โดยไม่ต้องทนรบกวนจากการโฆษณามากนัก

ผมต้องการสุขภาพอนามัยอันดี และรัฐบาลจะต้องให้บริการป้องกันโรคแก่ผมฟรี กับบริการการแพทย์ รักษาพยาบาลอย่างถูกอย่างดี เจ็บป่วยเมื่อใดหาหมอพยาบาลได้สะดวก

ผมจำเป็นต้องมีเวลาว่างสำหรับเพลิดเพลินกับครอบครัว มีสวนสาธารณะที่เขียวชอุ่ม สามารถมีบทบาท และชมศิลปะ วรรณคดี นาฏศิลป์ ดนตรี วัฒนธรรมต่างๆ เทียนงานวัด งานลอยกระทง งานนันทนาการ งานกุศลอะไรก็ได้พอสมควร

ผมต้องการอากาศบริสุทธิ์สำหรับหายใจ น้ำดื่มบริสุทธิ์สำหรับดื่ม เรื่องอะไรที่ผมเองไม่ได้ หรือได้แต่ของไม่ดี ผมก็จะขอความร่วมมือกับเพื่อฝูงในรูปสหกรณ์ หรือสโมสร หรือสหภาพ จะได้ช่วยซึ่งกันและกัน

เรื่องที่ผมจะเรียกร่องข้างต้นนี้ ผมไม่เรียกร่องเปล่า ผมยินดีเสียภาษีอากรให้ส่วนรวมตามอัธยาศัย

ผมต้องการโอกาสที่มีส่วนในสังคมรอบตัวผม ต้องการมีส่วนในการวินิจฉัยโชคชะตาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของชาติ

เมื่ยมกก็ต้องการโอกาสต่างๆ เช่นเดียวกับผม และเราสองคนควรจะ
ได้รับความรู้และวิธีการวางแผนครอบครัว

เมื่อแก่ ผมและเมื่ยมกก็ควรได้ประโยชน์ตอบแทนจากการประกันสังคม
ซึ่งผมได้จ่ายบารุงตลอดมา

เมื่อจะตาย ก็ขออย่าให้ตายอย่างโง่ๆ อย่างบ้าๆ คือตายในสงครามที่
คนอื่นก่อให้เกิดขึ้น ตายในสงครามกลางเมือง ตายเพราะอุบัติเหตุรถยนต์
ตายเพราะน้ำหรืออากาศเป็นพิษ หรือตายเพราะการเมืองเป็นพิษ

เมื่อตายแล้ว ยังมีทรัพย์สินสมบัติเหลืออยู่ เก็บไว้ให้เมื่ยมกพอใจในชีวิต
ของเธอ ถ้าลูกยังเล็กอยู่ก็เก็บไว้ เลี้ยงให้โต แต่ลูกที่โตแล้วไม่ให้ นอกนั้น
รัฐบาลควรเก็บไปหมกจะได้ใช้ประโยชน์ในการบารุงชีวิตของคนอื่นๆ บ้าง

ตายแล้ว เผาผมเถิด อย่าฝิ่ง คนอื่นจะได้มีที่ดินอาศัยและทำกิน และ
อย่าทำพิธีรดองในงานศพให้วุ่นวายไป

นี่แหละคือความหมายของชีวิต นี่แหละคือการพัฒนาที่ควรจะให้เกิด
ขึ้นเพื่อประโยชน์ของทุกคน

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายอย่างสูงที่สุดสำหรับอ่านมาจนจบ
ขอความสุขสวัสดิ์และสันติสุข จงเป็นของท่านทั้งหลาย และพระท่านกล่าวไว้
ดังนี้เกี่ยวกับความสวัสดิ์

“เราตถาคตไม่เห็นความสวัสดิ์อื่นใดของสัตว์ทั้งหลาย นอกจาก
ปัญญา เรื่องตรัสรู้ ความเพียร ความสำเร็จอินทรีย์ และความเสียสละ”

ป๊วย อึ้งภากรณ์

“เราเป็นข้าทาสของแผ่นดิน ความทุกข์ของชาวบ้านเป็น ความทุกข์ของแผ่นดิน ดังนั้นเป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องแก้ไข การทำงานแม้จะยากลำบาก สักปานใดก็ตาม หากเรามีความตั้งใจ ท่วมเททำจริงทำต่อเนือง และทำด้วยความเสียสละ ก้มลงกาย ก้มลงใจ และสติปัญญาแล้ว สักวันหนึ่งจะต้องพบกับความสำเร็จ แน่نون”

ป๋วย อึ๊งภากรณ์

จดหมายของนายเข้ม เย็นยิ่ง

เรียนนายท่าน เกียรติก้อง

ผู้ใหญ่บ้านไทยเจริญ

กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

เรียน พี่ท่าน ที่รักใคร่นับถือเป็นส่วนตัว

สักสองปีเศษก่อนที่ผมจะได้จากหมู่บ้านไทยเจริญที่รักของเรามาอยู่ห่างไกล พี่ท่านได้จัดการสองอย่างที่ผมและใครๆ เห็นว่ามีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับหมู่บ้านเรา โดยเฉพาะสำหรับอนาคตของชาวไทยเจริญ คือได้จัดให้มีกติกามุ่บ้านเป็นข้อบังคับสูงสุด แสดงว่าต่อไปนี้ชาวบ้านไทยเจริญจะสามารถยึดกติกาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ซึ่งดีกว่าและทำให้เจริญกว่าที่จะปกครองกันตามอำเภอใจของคนไม่กี่คน กับเปิดช่องให้มีการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองหมู่บ้านได้โดยสันติวิธี นั่นอย่างหนึ่ง กับอีกอย่างหนึ่งที่พี่ท่านได้อำนวยให้ชาวบ้านเลือกกันขึ้นมาเป็นปากเสียงแทนกัน ผู้ได้รับเลือกก็รวมกันเป็นสมัชชาหมู่บ้าน มีอำนาจหน้าที่พิจารณาระเบียบข้อบังคับต่างๆ สำหรับหมู่บ้านของเรา โดยถือหลักประชาธรรม คือธรรมเป็นอำนาจ ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรม-และธรรมเกิดจากประชาชน รวมความว่าอำนาจสูงสุดมาจากธรรมของประชาชนในหมู่บ้านไทยเจริญทั้งหมด

เมื่อกติกามุ่บ้านถือกำเนิดมาแล้วก็ดี และเมื่อได้มีสมัชชาหมู่บ้านขึ้นแล้วก็ดี ผมเองก็ไม่แน่ใจนักว่ากติกาทุกข้อถูกใจผม และไม่แน่ใจว่าสมาชิกของสมัชชาทุกคนเป็นคนดี แต่ผมก็ยังนิยมยินดีในท่านผู้ใหญ่บ้านท่าน เกียรติก้อง ที่ได้อุทิศสละสร้างสรรค์ให้มีกติกาดีกว่าไม่มี และให้มีสมัชชาดีกว่าไม่มี

บัดนี้ อนิจจา ผมจากหมู่บ้านไทยเจริญมาอยู่ไกลไม่ได้มานาน ได้ทราบข่าวว่าพี่ท่านเปลี่ยนใจโดยกะทันหัน ร่วมกับคณะของพี่ท่านบางคนประกาศเลิกเลิกกตึกาหมู่บ้าน และเลิกสมัชชาเสียโดยสิ้นเชิง หวนกลับไปใช้ชีวิตปรกครองหมู่บ้านตามอำเภอใจของผู้ใหญ่บ้านกับคณะ ซึ่งในกรณีนี้ก็คงเป็นพี่ท่าน กับรองผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านชุดเดิมนั่นเอง เพียงแต่มีน้อยคนลง

เหตุผลต่างๆ ที่พี่ท่านกับคณะแถลงให้ทราบว่าเป็นอนุสนธิแห่งการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ ผมได้พิจารณาใคร่ครวญและทบทวนโดยละเอียดแล้ว กับได้ใช้เวลาพิจารณาด้วยว่า เมื่อได้เลิกกตึกาหมู่บ้านแล้ว ข้อต่างๆ ที่ร้ายอยู่นั้น จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้กลับกลายเป็นดีไปได้หรือไม่ ก็ยังไม่เห็นมีท่าทีว่าจะบันดาลให้กลับกลายเป็นอย่างที่ดี บางเรื่องกลับร้ายมากขึ้นด้วยซ้ำ เช่น เรื่องความไม่สงบตามชายหมู่บ้านของเรา เป็นต้น ผมสังเกตเรื่องจากที่ห่างไกลแล้วก็ยังไม่พอ ยังไม่แน่ใจ เมื่อมีโอกาสผมก็เดินทางมาแวะที่บ้านไทยเจริญสองครั้งเพื่อคุยด้วยตา และฟังด้วยหู ผลลัพธ์ยังยืนยันตามความเห็นเดิมนั่นเอง เพราะปัญหาความสงบเรียบร้อยก็ดี ภัยจากนอกหมู่บ้านก็ดี ปัญหาเศรษฐกิจก็ดี ปัญหาสังคมก็ดี ปัญหาเยาวชนก็ดี ปัญหาเหล่านี้ว่าจะแก้ไขได้ทั้งสิ้น ถ้าได้ทำกันจริงจัง โดยไม่ต้องเลิกกตึกาหมู่บ้าน ถ้าจำเป็นจริงๆ จะยุบสมัชชาเสียให้เลิกกันมาใหม่ก็ทำได้ ข้อสำคัญที่สุดก็คือ การจำกัดสิทธิของมนุษย์ การห้ามชาวบ้านไทยเจริญมิให้ใช้สมองคิด ปากพูด มือเขียนโดยเสรี และมิให้ประชุมปรึกษาเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับการปกครองหมู่บ้านที่รักของเราทุกคนโดยเสรีนั้น กลับเป็นการตัดหนทางมิให้หมู่บ้านไทยเจริญได้รับประโยชน์จากสมองอันประเสริฐของชาวบ้าน ทั้งในฐานะปัจเจกชน และในฐานะส่วนรวมด้วย

พี่ท่านอาจจะแย้งผมได้ว่า เท่าที่มีการเปลี่ยนแปลงมา ก็เห็นแต่เจ้าหน้าที่หมู่บ้านและประชาชนชาวบ้านอนุโมทนาสาธุกันโดยทั่วไป จะมีเสียง

คัดค้านบ้างก็เพียงคนโง่ๆ ไม่ก็คน ผมขอเรียนด้วยความเคารพว่า เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านนั้น เขาได้ประโยชน์จากการเลิกสมัชชา ไม่ต้องยุ่งหัวใจกับสมาชิกสมัชชา พวกกันง่ายๆ คือไม่มีใครขัดคอ ส่วนชาวบ้านนั้น พี่ท่านก็ทราบดีว่า ชาวบ้านไทยเจริญส่วนใหญ่ ถือการรัฐรักษาตัวรอดเป็นยอดดี ผมขอยืนยันว่าผมเองก็เคยเป็นหัวหน้างานมาแล้ว จะทำถูกทำผิดหาคนแย้งหาคนโต้เถียงได้ยาก เพราะเขารู้จักรักษาตัวรอดเป็นยอดดีทั้งนั้น ส่วนที่ว่ามีเสียงคัดค้านแต่มีเพียงน้อยนั้นก็จริง แต่จริงเพราะเหตุว่ายามพลอาวุธของพี่ท่านและคณะคอยปรามอยู่ตั้งแต่ต้นมือแล้ว โดยใช้ความเกรงกลัวเป็นเครื่องบันดาลให้มีเสียงคัดค้านอ่อนลง ถ้าอยากทราบชัดว่าชาวบ้านมีความจริงใจอย่างไร ก็ลองเลิกวิธีขู่ขู่ขู่ขู่ทำให้หวาดกลัวเสียเป็นไร

อย่างไรก็ตามที่ผมบันทึกนี้มา ก็หาได้ประสงค์ที่จะกล่าวแย้งพี่ท่านเป็นสำคัญไม่ ผมใครจะเรียนเสนอข้อที่พี่ท่านกับผมเห็นพ้องต้องกันเป็นจุดเริ่มต้น นั่นคือ เราจะพัฒนาบ้านไทยเจริญให้เจริญยิ่งขึ้นไป

การพัฒนาจำเป็นต้องพัฒนาให้สมบูรณ์ทุกด้าน จึงจะเกิดประโยชน์จริงจิง ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านความสงบเรียบร้อย ด้านศีลธรรม ด้านวัฒนธรรม ด้านปัญญาและการศึกษา และด้านการปกครอง เป็นอาทิ

ในด้านการปกครอง ตั้งแต่ผมรู้จักพี่ท่านจนรักใคร่นับถือเป็นส่วนตัวมาก็กว่ายี่สิบปี ผมได้ยืนอยู่เสมอว่าพี่ท่าน (และคณะ) นิยมเสรีประชาธิปไตย (ฝ่ายแดงจำกัดเสรีประชาธิปไตย เราเคยอ้างอยู่เสมอ ซึ่งก็เป็นความจริง) จึงได้อุดหนุนใช้เวลา ความพินิจพิจารณา สมอบและเงินทองของหมู่บ้านร่วมสิบปี ทำกติกาของหมู่บ้านขึ้นมา ที่พี่ท่าน (และคณะ) นิยมหลักเสรีประชาธิปไตยนั้น ผมก็นิยมด้วยอย่างจริงใจ ทุกวันนี้ในหมู่บ้านที่เจริญทั้งหลาย เขามักจะสนใจกับสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ซึ่งหากเป็นพิษ ก็จะเป็นภัยแก่มนุษย์ชาติอย่างใหญ่หลวง เขาเกรงผลร้ายของวิทยาศาสตร์ เมื่อเรานำไปใช้ในทางที่ผิด เช่น กลิ่นไอน้ำมันรถยนต์ ควันดำจากโรงงาน การใช้สารเคมีในทางที่เป็นพิษแก่ลุ่มน้ำ

และดินป่าฟ้าเขา เป็นต้น สำหรับหมู่บ้านไทยเจริญของเราก็มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษอยู่เป็นอันมาก แต่ผมว่าอะไรก็ไม่ร้ายเท่าพิษของความเกรงกลัวซึ่งเกิดจากการใช้อำนาจขู่เชือด และการใช้อำนาจโดยพลการ (แม้ว่าจะใช้ในทางที่ถูก) เพราะความเกรงกลัวย่อมมีผลสะท้อนเป็นพิษแก่ปัญญา เมื่อปัญญาเป็นพิษแล้ว ในบางกรณีก็กลายเป็นอัมพาตใช้อะไรไม่ได้ บางกรณียิ่งร้ายไปกว่านั้น ปัญญาเกิดผิดสำแดง อัดอั้นหนักๆ เข้าเกิดระเบิดขึ้น อย่างที่เกิดมีมาแล้วในหมู่บ้านอื่นๆ หลายแห่ง ทุกวันนี้อ่านหนังสือพิมพ์แต่ละวันก็พบโดยทั่วไป

ภัยจากภายนอกหมู่บ้านไทยเจริญนั้น ผมเห็นด้วยกับพี่ทำนุว่าต้องขจัดให้สิ้นไป แต่ถ้าหมู่บ้านของเรามีแต่การใช้อำนาจ ไม่ใช่สมองไปในทางที่ควรเช่นที่บรรพบุรุษไทยเราเคยใช้มา จนสามารถรักษาเอกราชได้มาช้านานเมื่ออำนาจทำให้กลัว ทางชีววิทยาท่านว่าไว้ว่าเส้นประสาทบังคับให้หลับตาเสีย และเวลาหลับตานั่นแหละ เป็นเวลาแห่งความหายนะ ปรปักษ์ของเราจะถือโอกาส เราหลับตาเมื่อใด เขาได้เปรียบเมื่อนั้น

อีกประการหนึ่ง ที่ผมเห็นว่าสำคัญมาก คือพี่ทำนุก็หกลีบเศษ ผมก็ใกล้จะหกลีบเข้าไปทุกที ต่างก็จะลาโลกกันไป在不ช้า ผมก็มีความทะเยอทะยานเช่นเดียวกับพี่ทำนุ ที่จะทิ้งโลกและหมู่บ้านไทยเจริญไว้ให้ลูกหลาน เป็นโลกและหมู่บ้านที่น่าอยู่ มีความสงบสุข เป็นไทยสมชื่อ และเจริญสมหวัง ปัจจัยสำคัญของความเป็นไทยและความเจริญ คือ ความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงอะไรในหมู่บ้านของเราโดยสันติวิธี และเป็นไปตามกติกา ถ้าเราทำได้เพียงเท่านี้ แม้จะไม่สามารถทำอย่างอื่นได้มากนัก ผมว่าพี่ทำนุจะมีบุญคุณแก่เยาวชนของเราอย่างเหลือหลาย

บางคนอาจจะตั้งปัญหาว่า เยาวชนทุกวันนี้ควรหรือที่จะส่งเสริมให้มีสิทธิและเสรีภาพตามกติกาหมู่บ้าน น่าสนับสนุนละหรือ ทุกวันนี้ความประพฤติของเยาวชนมักจะเลวทรามน่าหมั่นไส้ ผมเองก็หมั่นไส้อยู่หลายครั้งหลายหน แต่พี่ทำนุเองก็มอบหมายให้ผมเกลือกกลั้วมากับเยาวชนเป็นเวลา

หลายปี เมื่อผมพิจารณาด้วยความเที่ยงธรรมแล้ว ผมกลับรู้สึกภาคภูมิใจกับเยาวชนหมู่บ้านไทยเจริญเรา แทนที่จะรู้สึกหมั่นไส้ เขาสงบเสงี่ยมเจียมตัว และเคารวพวกเรามากกว่า และผิดกับที่เห็นมาในหมู่บ้านอื่น ๆ ผมเห็นใจเยาวชนที่เขาได้รับการสั่งสอนจากพวกเราให้รักหลักประชาธรรม(ซึ่งก็ถูกต้อง) ให้รักและนิยมในเสรีภาพในการคิด การพูด การเขียน และการสมาคม (ซึ่งก็ถูกต้องปรากฏในกติกาหมู่บ้านตลอดมาทุกกติกา) และเขานำเอาคำสั่งสอนของพวกเรานั้นเอง ไปประทับหัวใจของเขา พอหมู่บ้านมีกติกาคืน เขาก็ดีใจ เพราะเป็นไปตามความคาดหวังของเขาซึ่งตรงกับคำสั่งสอนของพวกเรา แต่กติกามีชีวิตอยู่ไม่นาน ก็ถูกปลิดไปโดยฉับพลัน และไม่มีอะไรให้ความหวังได้แน่นอนว่าจะคืนชีพกลับมากำหนดเมื่อใด ใครเล่าจะไม่เสียศาย ใครเล่าจะไม่คิดหวัง เพราะเขาคาดหวังว่าจะได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ไทยเจริญตามกติกาของหมู่บ้าน แต่กระนั้นก็ตาม เยาวชนของเราก็ยังตั้งอยู่ในความสงบ พยายามข่มกิ้วบ้างเมื่อพูดจาขอร้องแก่พวกเรา เพราะเขายังเชื่อในเจตนาอันดีของคนปุ่นเรา อย่างนี้จะไม่เอ็นดูจะไม่เมตตากรุณา และภาคภูมิใจในเยาวชนของเราได้อย่างไร ?

ด้วยเหตุผลนานาประการที่ผมได้เรียนมาข้างต้น และด้วยความรักใคร่เคารพในที่ท่านุ ผมจึงขอเรียนวิงวอน ให้ได้โปรดเร่งให้มีกติกาหมู่บ้านขึ้นเกิดโดยเร็วที่สุด ในกลางปี ๒๕๑๕ หรืออย่างช้าก็อย่าให้ข้ามปีไป โปรดอำนวยการให้ชาวบ้านไทยเจริญมีสิทธิเสรีภาพตามหลักประชาธรรม สามารถเลือกตั้งสมาชิกขึ้นโดยเร็วอย่างที่ท่านุได้ทำมาแล้ว ก็จะเป็นบุญคุณแก่ชาวบ้านไทยเจริญอย่างเหลือคณาทั้งในปัจจุบันและอนาคตกาล

ด้วยความเคารพนับถือ

เข้ม เย็นยิ่ง

คิดคุณอุ่นอกไอ้	แม่เจ้า
ก่อเกิดก่อกายา	ซุบเลี้ยง
อำนวยการศึกษา	ประเสริฐ ชิงเฮย
คุณท่านคณิตเพียง	โลกสิ้นคนนา
เกิดมาสองรอบแล้ว	นักยัตร
ป่วยเอ่ยจงตั้งมันัส	แนไว้
ปรีศะยาวอัต-	ถัสสนิป-ปทาเฮย
วายเมแล้วให้	ระลึกล้อมปณิธาน
กุชายชาญชาติเชื้อ	ชาตรี
กุเกิดมาก็ที่-	หนึ่งเฮ้ย
กุคาคก่อนสิ้นชี-	วาอาตม์
กุจักไว้ตายเว้ย	โลกให้แลเห็น

ป่วย อึ้งภากรณ์

9 มี.ค. 2483

เศรษฐศาสตร์บัณฑิตอันพึงปรารถนา

วงราชการ รัฐวิสาหกิจ และวิสาหกิจเอกชน ขณะนี้ต้องการใช้นักเศรษฐศาสตร์ และถ้าไม่จำเป็น ก็ไม่พึงพิถีพิถัน ที่จะต้องให้ได้นักเศรษฐศาสตร์ที่ศึกษามาจากต่างประเทศ เศรษฐศาสตร์บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ก็เป็นที่ปรารถนา ถ้ามีคุณภาพดีพอ

อย่างไรจึงจะเป็นเศรษฐศาสตร์บัณฑิตอันพึงปรารถนา ในฐานะที่ผู้เขียนมีหน้าที่ในหน่วยราชการที่ต้องการเศรษฐศาสตร์บัณฑิตอยู่ คงจะเป็นการสมควรที่จะเสนอความคิดเห็นไว้ ณ ที่นี้ จะถูกหรือผิดแล้วแต่จะวิพากษ์วิจารณ์กันต่อไป

ข้อแรก ไม่จำเป็นจะต้องกล่าวอธิบาย เพียงแต่เอ่ยก็คงพอ เพราะไม่ใช่เป็นคุณสมบัติเฉพาะของนักเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ ต้องการหนุ่มและสาวที่มีสุจริตธรรม ไม่ทะเยอทะยาน ใครจะร่ำรวยรวดเร็วจนเกินไปนัก มีอุตสาหกรรมพาณิชยกรรม เอาใจใส่ในกิจการงานหน้าที่ และแสวงหาความรู้ความชำนาญต่อไปจากหน้าที่ที่กระทำ

คุณสมบัติในทางวิชาการนั้น เป็นเรื่องที่จะพรรณนาให้ละเอียดยิ่งขึ้นในบทความนี้

เศรษฐศาสตร์บัณฑิตไม่จำเป็นจะต้องรอบรู้หรือรู้อย่างลึกซึ้งในแขนงเศรษฐศาสตร์ทุกแขนงวิชา กล่าวคือ ไม่จำเป็นจะต้องรู้เรื่องเศรษฐศาสตร์ให้หมด ซึ่งเป็นไปไม่ได้ ผู้ใดอ้างว่าตนรอบรู้หมดทั้งทางการธนาคาร การเงิน การคลัง การค้าภายในภายนอกประเทศ การผลิต การพัฒนา ฯลฯ ผู้นั้นเป็นทวดา ซึ่งพวกเราเกิดมานานแล้วยังไม่เคยพบเคยเห็น

แต่อีกนัยหนึ่ง เศรษฐศาสตร์บัณฑิตพึงมีวิชาทางทฤษฎีไว้เป็นเครื่องมือใช้ได้อย่างกว้าง ๆ เพื่อไว้ตามแต่โอกาสจะต้องใช้ ถ้าต้องเผชิญกับปัญหาแขนงใดหรือประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ก็ทำการศึกษาจับปัญหานั้นได้ แล้วนำเอาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มาวิเคราะห์วิจัยอนุมูลมเข้ากับปัญหานั้น ๆ ฉะนั้น เศรษฐศาสตร์บัณฑิตจำเป็นที่จะต้องศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ มิใช่แต่จะเรียนแต่ว่าเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างใด (ซึ่งเราเรียกกันว่าเป็นเศรษฐศาสตร์ภาคพรรณนา หรือ Descriptive) แต่ต้องเรียนรู้วิธีวิเคราะห์ (Analytical) เพื่อแยกธาตุของปัญหา เพื่อสังเกตเห็นปัญหาได้ถ่องแท้ และเพื่อแสวงหาวิถีทางอันถูกต้องที่จะนำไปสู่การขบปัญหาตามความต้องการ

ถ้านักเรียนเศรษฐศาสตร์เรียน แต่ทางทฤษฎีลอย ๆ ไม่ได้เรียนให้ลึกซึ่งในบางแขนงก็ไม่สมบูรณ์ เหมือนหนึ่งมีแต่เครื่องมือและวิธีใช้ แต่ไม่เคยลองใช้ ฉะนั้น จำเป็นที่จะต้องเล่าเรียนฝึกฝนให้ลึกซึ่งอย่างที่เรียกกันว่า Specialization ในแขนงใดแขนงหนึ่ง เฉพาะอย่างยิ่งในแขนงที่ตนตั้งใจจะถือเป็นอาชีพ เช่น เศรษฐกิจการคลัง เศรษฐกิจการธนาคาร เศรษฐกิจการขนส่งสินค้า เศรษฐกิจการค้า เศรษฐกิจการสาธารณสุข สาธารณูปโภค สาธารณูปการ เป็นต้น การเรียนและการฝึกฝนอย่างถึงซึ่งในบางแขนงกับมีทฤษฎีที่เป็นหลักอยู่แล้ว จะช่วยให้นักเศรษฐศาสตร์ได้ 2 สถาน คือ ทำให้เชี่ยวชาญในแขนงที่ฝึกฝนอยู่นั้นดีขึ้น และเมื่อได้เคยขบพิจารณาปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาแล้ว ย่อมจะสามารถฟังถึงปัญหาเรื่องอื่นได้ถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น

ถ้าเราจะเรียนเป็นนักเศรษฐกิจ จะเรียนแต่เพียงเศรษฐศาสตร์ก็คงจะพอ แต่เราจะเรียนเป็นบัณฑิต เพื่อให้ได้ปริญญาเศรษฐศาสตร์บัณฑิต วิทยาลัยบัณฑิตย่อมต้องพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ในกรอบแห่งความเป็นจริง และความเป็นจริงแห่งสังคมศาสตร์นั้น ย่อมสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ จะพิจารณาเศรษฐกิจใด ๆ หาได้ไม่ ฉะนั้น วิชาอื่นที่จะต้องเรียนประกอบกับเศรษฐศาสตร์ย่อมมีอยู่หลาย

วิชา เพื่ออบรมฝึกฝนให้สมบูรณ์ ที่เห็นได้ชัดก็คือ วิชาสถิติปรัชญาสังคม ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์ ระบบการปกครอง การบัญชี กฎหมายบาง ลักษณะ เป็นต้น

วิชาประกอบเหล่านี้ แต่ละวิชาก็มีคุณค่าเสริมเศรษฐศาสตร์ทั้งนั้น แม้แต่บางวิชาซึ่งมองเผิน ๆ คงจะไม่เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์เท่าใดนัก เช่น ชีววิทยาและวิชาว่าด้วยกรรมพันธุ์ แต่ถ้าพิจารณาดูให้ลึกซึ้งแล้ว จะเห็นได้ว่า นักเศรษฐศาสตร์ที่วิจัยปัญหาประชากร จะไม่เรียนวิชาดังกล่าวเสียบ้างย่อมไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ข้อที่ไม่ควรลืมคือ ประเด็นที่เรากำลังพิจารณากันอยู่นี้ เป็นประเด็นที่ว่า จะให้นักเศรษฐศาสตร์มีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง ถ้าหากจะนำเอาวิชาต่าง ๆ ที่เป็นวิชาประกอบมาให้ นักเรียนเศรษฐศาสตร์เรียนมากจนเกินไปนัก จะไม่ได้เศรษฐศาสตร์บัณฑิต จะกลายเป็นจับฉ่ายบัณฑิต อย่างที่มีปรากฏกันอยู่ ถ้าเป็นเช่นนั้น ย่อมไม่ใช่เศรษฐศาสตร์บัณฑิตอันพึงปรารถนา อาจเหมาะสมแก่งานอื่น ๆ แต่ไม่เหมาะสมกับงานที่จะรับทำฐาน นักเศรษฐศาสตร์ ฉะนั้น วิชาประกอบที่จะต้องเรียนในชั้นปริญญาตรีนั้น ไม่ควรจะเกินปีละหนึ่งหรือสองวิชา และควรเลือกให้เหมาะสมกับสาขาเศรษฐศาสตร์ที่นักเรียนผู้หนึ่ง ๆ จะเรียนลึกซึ้ง เช่น นักเศรษฐศาสตร์การค้า ก็ควรรู้จักกฎหมายพาณิชย์บ้าง รู้การบัญชีบ้าง เป็นต้น

วิชาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งวิชาเอกและวิชาประกอบ นักเรียนย่อมต้องใช้วิธีฝึกฝนด้วยตนเอง คือ ฟัง อ่าน คิด เขียน ถ้าฟังคำบรรยาย จดคำบรรยาย แล้วกรรมการออกข้อสอบตามคำบรรยาย จะเห็นว่าขาดการอ่านและการคิด ใช้ไม่ได้ ฉะนั้น เศรษฐศาสตร์บัณฑิตอันพึงปรารถนาควรจะต้องฝึกฝนให้อ่านหนังสือตำราได้อย่างกว้างขวาง และฝึกตนให้คิดริเริ่ม ค้นปัญหาวิพากษ์วิจารณ์ร่วมกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน และอาจารย์จะช่วยเรื่องนี้ได้ก็ด้วยการแนะนำหนังสือตำราอื่น ๆ นอกจากคำบรรยายของตนให้นักเรียนอ่าน กับออกข้อสอบนอกคำบรรยาย เพื่อเฉลยปัญหาด้วยความคิดริเริ่มของนักเรียน

การอ่านอาจจะต้องอาศัยตำราต่างประเทศ แต่ก็ไม่จำเป็นเสมอไป เช่น ตำราการคลัง ตำราทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ เวลานี้มีเป็นภาษาไทยมีใช้น้อย แต่อย่างไรก็ตาม ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือสำคัญ ไม่แต่เฉพาะในการอ่านตำราเท่านั้น การประกอบอาชีพทุกวันนี้ต้องใช้ภาษาต่างประเทศอยู่ ฉะนั้น อย่่างไร ๆ ก็ต้องเรียนภาษาต่างประเทศด้วย

ถ้าเรามีชีวิตที่คาดว่าจะเป็นยาวไปกว่าร้อยปี และมีทุนทรัพย์ทั้งทางส่วนตัวและประเทศชาติมากมาย พวกเราจะเรียนชั้นปริญญาตรีกันสักคนละห้าหกปี แล้วเรียนปริญญาชั้นสูงอีกสี่ห้าปี ก็คงจะไม่เสียหายนัก แต่แท้จริง ส่วนมากเมื่ออายุถึงยี่สิบสามยี่สิบสี่ขึ้นไปแล้ว คงจะต้องหางานทำ (ไม่ต้องกล่าวถึงการมีคู่รัก มีครอบครัวก็ยังได้) ฉะนั้น จึงเห็นว่า ส่วนมากการจะสำเร็จเป็นเศรษฐศาสตร์บัณฑิตอันพึงปรารถนากันไม่เกินอายุยี่สิบสี่ปี ยิ่งอายุน้อยใกล้ยี่สิบปีเข้าไปก็ยิ่งดี

ถ้าการคำนวณดังกล่าวถูกต้อง นักเรียนเศรษฐศาสตร์ก็ไม่ควรจะซ้กซ้่าเสียเวลาไกลไปเรียนวิชาอื่นเสียมากนัก ทั้งวิชาเอก วิชาประกอบ ต้องเรียนโดยวิธี ฟัง อ่าน คิด เขียน อย่างจริงจัง อย่างน้อยสามปี ถ้าน้อยกว่านั้น สติปัญญาที่ยังฝึกฝนไม่พอที่จะทำให้เราเป็นนักวิชาการอันพึงปรารถนาได้ ฉะนั้น เพื่อให้ถูกหลักเศรษฐกิจ การสอนเศรษฐศาสตร์ชั้นบัณฑิต จึงควรมีหลักสูตรดั่งที่บรรยายมาข้างต้น คือ สรุปได้ว่า ให้นักไปทางเศรษฐศาสตร์ทั้งทฤษฎีและการประยุกต์ ให้มีวิชาประกอบแต่น้อยพอควร ให้รู้ภาษาต่างประเทศ และอย่าให้ไกลไปเรียนเรื่องอื่นมากนัก

แต่ทั้งนี้ ย่อมต้องมีข้อสมมติที่สำคัญอยู่อีกข้อหนึ่ง คือ เมื่อนักเรียนจะเข้าเรียนชั้นอุดมศึกษานี้ จะต้องเป็นหลักวิชาดีพอสมควรมาจากชั้นมัธยมศึกษา อย่างไรก็ตามจะทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่จะเข้ามหาวิทยาลัยมีหลักวิชาได้ดั่งนั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ผู้เขียนสนใจอย่างยิ่ง แต่ไม่สามารถใช้เวลาบรรยายในบทความนี้ เพียงแต่ขอสรุปข้อคิดไว้สั้น ๆ ดังนี้

- (ก) ควรคัดเลือกนักเรียนชั้นมัธยมตอนปลายที่สามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้ให้มีจำนวนน้อยพอสมควร แล้วสอนเป็นพิเศษ เพื่อเตรียมเข้ามหาวิทยาลัย (นอกนั้นควรสอนมากเหมือนกัน แต่ไม่เป็นพิเศษ เพราะจะตามไม่ทัน และจะถ่วงผู้อื่นไม่ให้เจริญก้าวหน้า บางคนก็ควรจะฝึกในด้านอาชีพศึกษาให้ได้จริงๆ)
- (ข) นักเรียนที่จะไปสู่มหาวิทยาลัย ต้องสามารถเตรียมตัวฝึกฝนวิชาใกล้เคียงกับวิชาที่จะเลือกไปเรียนต่อ เช่น ถ้าจะไปเรียนเศรษฐศาสตร์ ก็ต้องมีหลักทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ คณิตศาสตร์ เป็นต้น แต่ไม่จำเป็นต้องเรียนฟิสิกส์ หรือเคมีให้แตกฉานนัก
- (ค) นักเรียนที่จะไปสู่มหาวิทยาลัยต้องฝึกฝนนิสัยการอ่านหนังสือ และฝึกฝนการคิดอ่านด้วยตนเอง
- (ง) ระหว่างที่ยังมิได้มีการปรับปรุงระดับมัธยมศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการข้างต้นนี้ นักเรียนควรจะพึ่งตนเองให้มากกว่าปกติ สิ่งใดอ่อนอยู่ ก็มุ่งแก้ไขด้วยการอ่านการศึกษา นึกคิดเสียแต่ปีแรก ๆ ของอุดมศึกษา

ถ้ากระทำได้ดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเชื่อว่าเศรษฐศาสตร์บัณฑิต
ของเราจะเป็นที่พึงปรารถนาเป็นอย่างยิ่ง ถ้าความคิดเห็นข้างต้นเป็นที่ถูกต้อง
ขออย่าได้โยนทิ้งฐาน "ดีแต่หลักการ ปฏิบัติไม่ได้" ต้องพยายามปฏิบัติให้ได้
ถ้าเห็นว่าหลักการดี แต่ถ้าความคิดเห็นข้างต้นผิดตกบกพร่องด้วยประการใด
ก็หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะมีการทักท้วงวิจารณ์ตามวิสัยบัณฑิต

ป่วย อังภากรณ์

รูปปั้นอาจารย์ป๋วยที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รัชสิด ปั้นโดย มิเชียม อิบอินซอย (ภาพ : นิติสาร สวรรค์)

“
จุดหมายปลายทาง

คือสิทธิเสรีภาพของประชาชนทางการเมือง

ซึ่งเราเรียกว่าประชาธิปไตย คือธรรมเป็นอำนาจ ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรม
บ้านเมืองที่มีประชาธิปไตยนั้นมีชื่อมีแปะ ไม่ใช่ปกครองกันตามอำเภอใจของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
ประชาธิปไตยย่อมสำคัญที่ประชาชน ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ต้องการประชาธิปไตย
ก็ยอมไม่มีทางที่ใครจะหยิบยื่นให้

ฉะนั้นจุดเริ่มต้นและจุดหมายสุดท้าย

คือประชาชนชาวไทย สิทธิเสรีภาพของประชาชนไทย

”

(จาก “บันทึกประชาธิปไตยโดยสันติวิธี”)

สุนทรพจน์ ของ อาจารย์ป่วย

สุนทรพจน์
ในงานเลี้ยงอาหารค่ำ ประจำปี ของสมาคมธนาคารไทย
6 กุมภาพันธ์ 2506

ท่านผู้เป็นประธาน ท่านสุภาพสตรี และสุภาพบุรุษผู้มีเกียรติ

คำวันนี้ ผมจะขอพูดถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจทั่วไปเล็กน้อย แล้วจึงจะเสนอข้อความบางประการเกี่ยวกับการธนาคาร

ในรอบปีที่แล้วมา เศรษฐกิจของประเทศไทยก็ยังก้าวหน้าอยู่พอสมควร ค่าแลกเปลี่ยนของเงินบาทเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ไทยสามารถส่งสินค้าเข้ามากขึ้น ส่วนมากที่เพิ่มขึ้นนั้น เป็นสินค้าประเภทที่ต้องซื้อเขามาลงทุน เช่น เครื่องจักร เครื่องทุนแรง เครื่องขนส่ง เป็นต้น ยอดสินค้าออกมีมูลค่าต่ำกว่าปี 2504 ดินุกติขึ้นแทบจะไม่ต้องเป็นกังวล ข้าวต่ำลงเพราะจำนวนลดแม้ว่าราคาจะเพิ่ม ข้าวโพด แป้งมัน และไม้สัก ราคาดีขึ้นเล็กน้อย แต่จำนวนลดลง ทำให้มูลค่าลดมาก เราส่งออกออกไปเกือบ 2 เท่าของปีก่อน แต่ราคาตกมากจนกระทั่งมูลค่าต่ำลงบ้าง

ถึงตอนนี้ ควรจะตั้งปัญหาถามสัก 2 ข้อ

ปัญหาข้อ (1) เรื่องข้าวส่งออกนั้น จะมีนโยบายกันอย่างไรแน่

ทางมือขวาก็อยากจะส่งเสริมให้ส่งออกมากๆ ถึงกับยอมคืนพรีเมียมให้แก่พ่อค้าบางรายที่ส่งข้าวไทยไป ทางมือซ้าย ก็เกรงว่าข้าวในประเทศจะขาดแคลนเพราะสต็อกต่ำ ต้องห้ามล้อไม่ให้ส่งข้าวออกเกินสมควร เครื่องยนต์เครื่องนี้เร่งเครื่องพร้อมๆ กับห้ามล้อ เปลืองน้ำมัน เปลืองเครื่องแน่

ปัญหาข้อ (2) สินค้าที่ส่งออกไมใครจะได้ดี เช่น ข้าวโพด แป้งมัน
ปอ ไม้สัก สาเหตุเป็นเพราะธรรมชาติ หรือโลกภายนอก หรือการกระทำของ
มนุษย์ปวงชนเราเอง อย่างไรกันแน่

แม้ว่ามูลค่าขาออกจะต่ำกว่ามูลค่าขาเข้าก็ตาม เงินสำรองของชาติที่
เป็นทองคำ และเงินตราต่างประเทศก็ยิ่งเพิ่มขึ้น คงเป็นยอดรวมประมาณ
500 ล้านดอลลาร์อเมริกัน เพราะมีสินค้าเป็นอันมาก เฉพาะอย่างยิ่งที่เป็น
ประเภทลงทุน เราส่งเข้ามาโดยไม่ต้องหรือยังไม่ต้องชำระเงิน

ปัญหาข้อ (3) จึงมีอยู่ว่า เราควรจะทำอะไรกับเงินสำรองนี้

ปัญหาข้อนี้ มีนักปราชญ์หลายท่านเสนอตอบ บ้างก็ว่าควรที่รัฐบาล
จะนำมาพัฒนาเศรษฐกิจเสีย บ้างก็ว่ารัฐบาลยังพิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้นได้ ควร
พิมพ์ขึ้นบ้านเมืองจะได้เจริญเร็วๆ

ปัญหาข้อนี้ เผอิญอยู่ในความรับผิดชอบโดยตรงของผม จึงใคร่ถือ
โอกาสเรียนตอบไว้ ณ ที่นี้ด้วย คือ

(ก) การพิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้นนั้น ทำได้ง่าย แต่การพัฒนาเศรษฐกิจ
นั้นทำยาก เงินเป็นปัจจัยส่วนเดียวของการพัฒนา ถ้าธนบัตรออกใช้สูงเกินกว่า
กำลังพัฒนานักจะเสียหายแก่แผนพัฒนานั้นเอง ด้วยเหตุเงินเพื่อ

(ข) ทุกวันนี้นโยบายมีอยู่ว่า จะใช้ทุนสำรองนี้เป็นประโยชน์แก่ทั้ง
การพัฒนา การงบประมาณ และการค้า มิใช่จะมาเก็บใส่กรุไว้ให้ปุ้ป้อมเผ่า
งบประมาณแผ่นดินเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนปัจจุบันนี้ได้ ก็เพราะได้รับคำรับรอง
จากธนาคารแห่งประเทศไทยว่าจะมีเงินสำรองให้ภายในขอบเขตสมควร และ
การที่ธนาคารพาณิชย์ต่างๆ สามารถขยายวงเงินสินเชื่อจากต่างประเทศได้นั้น
ก็เพราะเรามีเงินสำรองมันคงเป็นเหตุหนึ่ง แม้จะมีใช้เหตุที่สำคัญที่สุด
นโยบายการชักจูงชาวต่างประเทศมาลงทุน ก็ได้พึ่งเงินสำรองนี้สนับสนุน
เหมือนกัน

(ค) “รัฐบาลนี้ไม่ต้องการชักชวนให้ท่านรัดเข็มขัด แต่ขอชักชวนให้ท่านประหยัด ... โปรดจำไว้ว่า การประหยัดเป็นการสร้างอนาคต ไม่มีใครสามารถสร้างอนาคตได้โดยไม่รู้จักรัดเข็มขัด....”

เมื่อพิจารณาเพลงเล็งต่อไปถึงอนาคตอันใกล้ สถานะการค้าของเราจะเป็นไปในทำนองใด ผมเห็นชอบด้วยกับคำกล่าวของท่านประธานเมื่อคืนนี้ว่า ภาวะการค้าของเรายังไม่อยู่ในขั้นน่าวิตก และผมใคร่จะเรียนเสริมว่า วิธีที่จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจของเราและส่งเสริมให้ดีขึ้นนั้น อยู่ที่การผลิตเพิ่มขึ้น ไม่เพียงแต่เท่านั้น สำคัญอยู่ที่ต้นทุนการผลิต จำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้ต้นทุนการพัฒนา การผลิตเครื่องอุปโภคบริโภค และการส่งออกของเราต่ำพอที่จะแข่งขันกับเขาได้ ผู้ใดทำการที่จะทำให้ต้นทุนการผลิตสินค้าต่างๆ สูงขึ้นโดยเหตุอันมิชอบ ย่อมถือได้เสมือนผู้ที่ทำลายป่าไม้อันเป็นทรัพยากรของชาติ ท่านว่าเป็นศัตรูทำลาย ถ้าต้นทุนการพัฒนาก้าวหน้าควรจะเป็นก้าวละ 1 ล้านบาท แล้วต้องจ่ายก้าวละ 2 ล้านบาท ก็เท่ากับถ่วงความเจริญ พอที่จะก้าวทีละ 2 ก้าว กลับก้าวได้ก้าวเดียว

ปัญหาข้อ (4) ก็ยากนานอะไรเล่าที่จะทำให้ต้นทุนต่ำได้

คำตอบที่สำคัญท่านคงจะได้ยินแล้ว คือ

- เราต้องพยายามตัดคนกลาง และตัดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น
- เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานมิชอบ ต้องซื้อสู่มาล้างมือ

หวนมากล่าวถึงกิจการธนาคาร ผมไม่จำเป็นจะต้องกล่าวให้ยืดเยื้อในที่นี้ เพราะในสุนทรพจน์ของท่านประธานก็ดี สารสั้นของ ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการคลังก็ดี ได้กล่าวไว้ด้วยความชัดแล้ว ผมใคร่สรุปและกล่าวเสริมดังนี้

(ก) กฎหมายการธนาคารพาณิชย์ฉบับใหม่ได้เริ่มใช้บังคับมาด้วยดี โดยอาศัยความร่วมมือของธนาคารพาณิชย์ เฉพาะอย่างยิ่ง ผู้แทนสมาคมธนาคารไทย การประชุมหารือกันประจำเดือนก็เป็นไปอย่างมีประโยชน์ยิ่งแก่ทุกฝ่าย ทางด้านกลุ่มธนาคารต่างประเทศ ก็ได้เชิญเจ้าหน้าที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเข้าร่วมประชุมหารือด้วยเป็นครั้งคราว และเมื่อมีข้อสงสัยต่างๆ ก็ได้ปรึกษาหารือทางปฏิบัติอย่างแจ่มแจ้งก่อนดำเนินการไป

(ข) สาขาของธนาคารพาณิชย์ในต่างจังหวัดหลายจังหวัด ได้ริเริ่มด้วยความสนับสนุนของสำนักงานใหญ่และธนาคารแห่งประเทศไทย ทำความตกลงกัน เพื่อจะให้ปฏิบัติตามกฎหมาย และร่วมมือกันแข่งขันกันโดยชอบธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบกันในทางมิชอบ ข้อนี้นั้นผมขอถือโอกาสสรรเสริญและขอขอบพระคุณท่านที่มีส่วนรับผิดชอบในเรื่องนี้ทั้ง 11 จังหวัด คือ ตรัง สงขลา อำเภอมืองสุราษฎร์ ภูเก็ต ยะลา อุบล อำเภอมืองชุมพร สุรินทร์ สุโขทัย นราธิวาส และปัตตานี และใคร่ขอวิงวอนให้ท่านทั้งหลายในเขตอื่นๆ ได้หาวิธีตกลงกันได้ ให้เป็นที่แพร่หลายทั่วประเทศจะเป็นคุณประโยชน์ยิ่งนัก

ผมมีข้อความที่สมควรจะเรียนเสนอไว้ ณ ที่นี้ 3 ข้อ คือ

มีเหตุการณ์สำคัญด้านการเงินที่ฟังกล่าวถึงสองประการ คือ (1) ในปี 2505 ได้มีการออกพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ออกใช้แทน พ.ร.บ.ฉบับเดิม (พ.ศ. 2488) เป็น พ.ร.บ.ที่เป็นรากฐานของการธนาคารพาณิชย์ไทยในเวลาต่อมา ที่สำคัญ คือ มีการกำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยการมีเงินกองทุนให้สอดคล้องกับการขยายกิจการและกำหนดบทบัญญัติมิให้ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมากเกินไป เพื่อให้มีความมั่นคงในระบบธนาคาร และ (2) ประเทศไทยได้ประกาศค่าเสมอภาคของเงินบาทในอัตรา 1 บาทเท่ากับทองคำบริสุทธิ์ 0.0424245 กรัม หรือเทียบเท่า 20.80 บาท ต่อ 1 ดอลลาร์ ส.ร.อ. เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2506

(1) วงการธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยนี้มีเครดิตดี มีผู้เชื่อถือนำเงินมาฝากถึงร่วม 8 พันล้านบาท แต่ละสถาบันควรจะดำเนินการให้เป็นไปด้วยเกียรติอันดีงามแข่งขันกัน ในทางที่ชอบ ช่วยกันสร้างตลาดเงินให้มั่นคงสถาพร อันตลาดเงินนั้นก็สำคัญอยู่ที่เอกสารที่จะซื้อขายกัน และความเชื่อถือของลูกค้าแต่ละคน ผมยังสังเกตดูจากรายงานของสำนักหักบัญชี ก็เป็นจริงอย่างที่ท่านประธานสมาคมกล่าว คือจำนวนเช็คที่กระดอนกลับนั้นน้อยลง แต่ยังคงไม่ถึงขีดที่เราจะพึงพอใจ อีกประการหนึ่งถ้าจะนำเอาตารางลำดับธนาคารที่มีลูกค้าที่มีเช็คกระดอนกลับมาอุปมาเหมือนกับตารางผลการแข่งขันฟุตบอล จะเห็นว่ามียังธนาคารที่น่าสรรเสริญแสดงความยินดีด้วย คือไม่ยอมเป็นแชมป์เปี้ยน สถานการณ์ดีขึ้น เลื่อนจากตำแหน่งต้นๆ ลงไปถึงตำแหน่งที่กลางๆ และท้ายๆ ตาราง แต่ก็มียังธนาคารที่หวังตำแหน่งแชมป์เปี้ยน (คือเช็คของลูกค้ากระดอนมากที่สุด) ผมใคร่ขอวิงวอนให้ดำเนินการลดตำแหน่งแชมป์เปี้ยนให้ผู้อื่นครองเถิด ความเชื่อมั่นในธนาคารของท่านจะดีมากยิ่งขึ้น

(2) การที่ธนาคารพาณิชย์จะพยายามช่วยสนับสนุนการผลิตด้านอุตสาหกรรมและเกษตรให้มากขึ้นกว่าแต่ก่อนนั้น ผมอนุโมทนาด้วย เพราะการผลิตดังที่ได้กล่าวแล้วน่าจะส่งเสริม แต่ขอได้โปรดพึงระลึกอยู่ข้อหนึ่งคือ “รับฝากเงินเป็นระยะเวลาสั้นจะไปผูกพันให้กลายเป็นระยะยาวเกินไปนักมิได้” เป็นอันตราย

(3) ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กระทำการอนุเคราะห์ทางการเงินรับช่วงซื้อลดตัวเงินเพื่อส่งเสริมการส่งสินค้าออก และเพื่อตรึงอัตราดอกเบี้ยและต้นทุนให้ต่ำตามนโยบายรัฐบาลนั้น เท่าที่ได้ปฏิบัติมาแล้ว 3-4 ปี ก็นับว่าได้ผลพอเป็นที่พอใจ สำหรับการปฏิบัติขั้นต้น ท่านประธานสมาคมฯ ได้ปรารถนาใคร่จะให้ธนาคารขยายกิจการต่อไปอีก ขอเรียนให้ทราบว่า ธนาคารแห่งประเทศไทยมีความดำริที่จะขยายกิจการนี้อยู่แล้วเป็นหลักการ คาดว่าในไม่ช้า

สัปดาห์ข้างหน้าจะสามารถแถลงรายละเอียด และเริ่มทำการขั้นต่อไปได้ คือ ธนาคารจะเปิดรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินอันเกิดจากการซื้อวัสดุของกิจการอุตสาหกรรม ทั้งที่ซื้อภายในประเทศและต่างประเทศ หวังว่าคงจะเป็นประโยชน์ ทำให้ต้นทุนการผลิตและการส่งออกต่ำลงยิ่งกว่าปัจจุบัน ข้อสำคัญอยู่ที่หลักเกณฑ์ ท่านคงจะเห็นด้วยว่า หลักเกณฑ์สำคัญคือ (ก) จะต้องเป็นการซื้อขายวัสดุโดยแท้จริง (ข) กิจการอุตสาหกรรมนั้นจะต้องเป็นประเภทที่ขายได้คล่องพอสมควร มิฉะนั้นย่อมผิดหลักการธนาคาร คือ เงินกู้ที่เราอนุเคราะห์นั้น จะต้องมีความหวังคืน

ก่อนจบ ผมต้องขออภัยที่พูดคุยยาวผิดวิสัยปกติของผมเอง และคงจะผิดหวังท่านที่เคารพบางท่านที่ผมมิได้ศึกษาดาราศาสตร์มาสำหรับคำวันนี้ ฉะนั้น จึงได้แต่ขอตั้งจิตขอพรให้สมาคมธนาคารไทย พร้อมด้วยท่านกรรมการ และสมาชิกทุกท่าน จงมั่นอยู่ในสุจริตธรรม และจงเจริญด้วยความสุข ลาภ ยศ และสรรเสริญตลอดไป.

ADDRESS
AT THE ANNUAL DINNER OF THE THAI
BANKERS ASSOCIATION

6th February 1963

Mr. President. Ladies & Gentlemen.

To-night, I would like to say a few words about the economic situation in general and then proceed to air my views on certain aspects of banking.

Throughout the past year, the economy of Thailand can be said to have made fair progress accompanied by a slight improvement in the exchange rate for the Baht. Thailand was able to increase her imports, particularly of capital goods such as machinery, labour-saving equipment and transport equipment. The total value of exports was lower than in 1961. Our tin export had increased to such a degree as to leave little to worry about. However, even with better prices prevailing, the export income from rice had fallen somewhat on account of the smaller volume. The export of maize, tapioca and teak had also declined both in volume and value even though their prices had improved slightly. On the other hand, kenaf exports were twice as much as in the previous year, but considerable decline in their price had reduced exchange earnings from this source.

At this point two questions present themselves:

Question No. 1: *What actually is the policy for rice exports?*

On the one hand, active encouragement has been given to increase exports even to the extent of giving rebates on rice premium to some importers of Thai rice. On the other hand, fears of shortage of domestic rice supplies led the government to apply the brake pedal to prevent excessive exports. This process of simultaneous accelerating and braking spells wastage of fuel and ruin of the engine.

Question No. 2: *What are the causes of the weakness of our maize, tapioca, kenaf and teak exports in the world markets? Can it be attributed to natural phenomena? or external causes? or simply on human foible?*

Even though the value of exports was exceeded by the value of imports, the nation's reserves in the form of gold and foreign currencies rose to nearly U.S. \$ 500 million. This was mainly due to the fact that a substantial part of the goods imported, particularly capital goods, was brought in on a non-payment or deferred payment basis.

Question No. 3 is then: *What should we do with these reserves?*

Many wise men have tried to answer this question. Some have said that these reserves should be used by the Government for economic development. Others opine that since the Government is in a position to issue more currency notes, it should do so in order to speed ourselves up towards Utopia.

Now since this problem happens to fall within the scope of my duties and responsibility, may I take this opportunity to offer you my answers?

(a) Issuing more notes is easy, developing an economy is no child play. Money is merely one of the factors in economic development. If the note issue is expanded far ahead of the productive capacity the development plan itself will suffer because of inflation.

(b) The present policy is to utilize our international reserves for development, budgetary and trade purposes. They are not being hoarded as a sacred treasure. The Government budget could not have expanded to its present level without assurance from the Bank of Thailand that, within reason, funds would be forthcoming. Again one of the factors, if not the most important, which enable commercial banks to increase their credit lines abroad is our strong reserve position. Similarly, our policy of promoting foreign investments has built-in support from the reserves.

(c) “This Government does not want you to tighten your belts but urges you to economise ..... Please remember that it is only by thrift that you can build your future. No one can build his future unless he knows how to economise .....

What are our trade prospects in the near future?

This question has already been answered by the President of the Thai Bankers Association. I share his confidence that the situation is not alarming. What I would add is that to solve our economic

problems we must increase production-in deed we must produce more at lower cost. Cost of development, cost of living, cost of exports must all be kept low. Whoever unscrupulously causes a rise in costs is no different from a person who destroys our forests, the nation's resources. Saboteur is his name, according to well-known slogans. If the cost of one step in our economic development is by normal standard 1 million baht, and if we are charged 2 million baht, then it is subversion. Instead of two steps, only one can be taken.

Question No. 4: *How to reduce costs?*

The answer, you surely must have heard from better authorities than myself:

- (a) Cut out unnecessary middlemen and expenses;
- (b) Detergents on dirty hands.

Let us now turn to banking. Much has already been covered in the address of the President of the Thai Bankers Association and in the message of the Minister of Finance, I shall not dwell too long on it. I offer two points as summary:

(a) The commercial Banking Act has had so far a smooth sailing, thanks to the co-operation of the commercial banks, especially the representatives of the Thai Bankers Association. The monthly consultative meetings have been greatly beneficial to all parties concerned. The Foreign Bankers Group has also periodically invited officials of the Bank of Thailand to participate in their discussions.

Points of doubt have been reviewed and clarified before they are put into practice.

(b) With the encouragement of their head offices and the Bank of Thailand, bank branches in several provinces have taken the initiative of making agreements to conform with the law and fair banking practice. This action deserves high praise and I take this opportunity of thanking those responsible for bringing about such agreements in the following eleven provinces, namely, Trank, Songkla, Ampur Muang Surat, Puket, Yala, Ubol, Ampur Muang Chumporn, Surind, Sukhothai, Narativas and Pattani. It is my fervent wish that this good example will soon be followed in other provinces throughout the land.

I hope you will bear with three more observations:

(1) Commercial banks in Thailand now enjoy a high credit standing. The total volume of deposits at present has almost reached 8,000 million baht. Each one should vie with the others on point of soundness, honour and fairness, and furthermore, each should strive to bring about a stable money market. In a money market, we must expect good papers and creditworthy customers. The report of the Clearing House confirmed what the President has just said. That is, the number of “*bouncing*” cheques has indeed decreased. It has not yet however, reached the level that we could call satisfactory. In the “*league*” table arranged in descending order of cheque-bouncing frequency, some banks ought to be congratulated because they have managed to escape

from the top ranks. Others however, so far hold fast to leading positions. To these “*Champions*” I pray that they take measures speedily to submerge, for the sake of confidence in their banks.

(2) The intention that commercial banks should give more credit facilities to industrial and agricultural production, has my support. However, there is one thing to remember – one should not indulge in lending long while borrowing short. It is dangerous.

(3) The rediscounting facilities provided by the Bank of Thailand during the past three or four years for exports has produced satisfactory results in promoting exports and keeping cost and interest sufficiently low. The President has expressed the wish that the Bank ought to do more. In actual fact, this matter has been our preoccupation for some time. I expect that within the next few weeks we shall be able to produce the details of a new facility covering bills on industrial raw materials, both imported and local. This measure, I hope, will help to lower the cost of production and exports. I hope you will agree with me that the main criteria should be: *(a) that there is a real transaction of raw materials. (b) that the industry eligible for financing should be viable.* You will no doubt recognise all this as a good banking principle. “*Loans must be given a good chance of being repaid.*”

สุนทรพจน์ของ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์
ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย
ในการเลี้ยงอาหารค่ำประจำปีของสมาคมธนาคารไทย
10 กุมภาพันธ์ 2508¹

ท่านผู้เป็นประธาน ท่านสุภาพสตรี และสุภาพบุรุษ ผู้มีเกียรติ

คำวันนี้เป็นโอกาสอันน่ายินดีเป็นพิเศษ เพราะในงานประจำปีของสมาคมธนาคารไทยที่มีมา ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ผมได้รับเกียรติมาร่วมด้วยในฐานะคณบดีเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เศรษฐกิจจะรุ่งเรืองได้ ต้องอาศัยความก้าวหน้าทั้งในด้านวิชาการและในด้านปฏิบัติผสมกัน บรรดาคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยจะต้องใช้อุตสาหกรรมวิริยะร่วมกับสติปัญญาในการฝึกสอนอบรมและวิจัย บรรดานายธนาคารจะต้องใช้ความรู้และเชี่ยวชาญทางปฏิบัติมาช่วยวางแผนให้วิชาการใช้เป็นประโยชน์ได้ นอกจากนั้นยังมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอีกด้านหนึ่ง คือคณะเศรษฐศาสตร์จะผลิตสติปัญญาและผู้มีวิชาการให้วงการธนาคารใช้ วงการธนาคารเล่าก็คงหวังได้ว่า จะสนับสนุนด้านกำลังทรัพย์และกำลังอย่างอื่นให้คณะเศรษฐศาสตร์สามารถก้าวหน้าเป็นพื้นฐานแห่งความเจริญต่อไป

---

¹ขณะนั้น ดร.ป๋วย เป็นทั้งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย และคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นายอุเทน เศรษฐไพฑูย์ เป็นประธานสมาคมธนาคารไทย ต่อจากนายบรรเจิด ชลวิจารณ์ ในช่วงปี 2508-2511

ท่านผู้เป็นประธาน ไหนๆ คณบดีเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ได้โอกาสมาพูดในที่ชุมนุมนี้แล้ว ผมใครจะนำเอาผลของการวิจัยเรื่องปัญหาการธนาคาร มาเสนอในที่นี้สัก 1 หรือ 2 ข้อ เมื่อไม่นานมานี้ กรมตำรวจได้กำชับตำรวจชั้นผู้ใหญ่ผู้น้อย ให้คอยตรวจตราดูว่า จะมีใครทำธนาคารในที่เปิดเผยหรือสาธารณะหรือไม่ เฉพาะอย่างยิ่งในไนท์คลับ และกำชับให้เครื่องครัดปราบปรามมิให้ใครละเมิดศีลธรรมอันดีของประชาชน คณบดีเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เกิดมีความสนใจ จึงได้เริ่มวิจัยดูว่า ธนาคารพาณิชย์กับไนท์คลับนั้น มีความสัมพันธ์กันอย่างไร ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า **“ธนาคารไม่ใช่ไนท์คลับ และไม่ควรถ้าเงินการทำนองเดียวกันกับไนท์คลับ”**

มีบรรดาธิบายโดยย่อ ดังนี้:-

1) ไนต์คลับเป็นสถานที่ ซึ่งผู้แสดงมักแสดงวิธีการเปลื้องสิ่งของบางอย่างจากตัวของตัวเอง ทำให้ผู้ชมตื่นตื้นใจความอบอวล การปลดเปลื้องนั้น ถ้าเจ้าหน้าที่ธนาคารคิดจะทำ ก็มักทำได้แต่เปลื้องเงินทองของผู้อื่น และผู้ที่ถูกเปลื้องนั้นอาจจะรู้สึกตื้นเค้น แต่ไม่สนุก

2) ไนต์คลับจะตั้งอยู่ได้และดำเนินการอยู่ได้ ก็ต้องอาศัยอิทธิพลของผู้ทรงยศคุ้มครอง สำหรับกิจการธนาคาร ยศอย่างเดียวไม่พอ ต้องการเกียรติมากกว่า และในบางกรณี ยศกับเกียรติอาจจะไม่ไปด้วยกัน

3) ไนต์คลับที่ได้รับความคุ้มครอง กับธนาคารที่ได้รับความคุ้มครอง ลักษณะเกือบจะใกล้เคียงกัน คือ เจ้าพนักงานที่ต้องทำหน้าที่ควบคุมตามกฎหมาย ให้ดำเนินการในทำนองคลองธรรม จะไม่สามารถปฏิบัติงานด้วย ติได้เพราะบังเกิดความหวาดเสียวของในดวงใจของทั้งพลตำรวจและผู้ว่าการธนาคารชาติ

จากการวิจัยเรื่องธนาคารกับไนท์คลับ คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เริ่มดำเนินการวิจัยโดยสดๆ ร้อนๆ อีกประเด็นหนึ่ง คือ “**กรรมการธนาคารแตกต่างกับเลขานุการรัฐมนตรีอย่างไร**” ชื่อที่น่าสนใจเกี่ยวกับประเด็นนี้คือ เลขานุการรัฐมนตรี ท่านก็ทราบแล้ว เป็นตำแหน่งการเมือง ถ้ารัฐมนตรีออกหรือถึงสัญกรรม เลขานุการก็มักจะเปลี่ยนตัวตามไปด้วย ปัญหาที่มีอยู่ว่า คณะกรรมการธนาคารควรจะเกิด แก่ เจ็บ ตาย ตามตำแหน่งการเมืองหรือไม่ และถ้าเป็นเช่นนั้น จะมีผลดีผลร้ายแก่กิจการธนาคารและราชการอย่างไรบ้าง นำวิจัยให้ลึกซึ้ง แล้วแสดงผลให้ชัดเจน

นอกจากตำแหน่งคณบดีแล้ว ในรอบปีที่แล้วมา ผมยังได้รับเกียรติให้เป็นกรรมการในอีกคณะหนึ่ง เกี่ยวข้องกับเงิน 622,743,420 บาท 73 สตางค์ เรื่องนี้ ครั้นจะพูดมากไปก็จะทำให้สมุดปกขาวจิตเสียก่อนที่จะคลอออกมา ครั้นผมจะไม่พูดถึงเสียเลยในชุมนุมนี้ ก็เกรงว่า ท่านผู้มีเกียรติบางท่านจะผิดหวังไป ผมจึงใคร่อนุญาตกล่าวถึงแต่เพียงสั้นๆ สองข้อ คือ

1) เงิน 622,743,420 บาท 73 สตางค์ ในทางนิติบัญญัติเป็นของรัฐทันทีแล้วตั้งแต่ 20 พฤศจิกายน 2507 แต่ในทางพฤตินัย กระทรวงการคลังกำลังเริ่มทยอยเรียกเข้ามาสู่ห้องพระคลัง การสูบเงินหลายๆ หลายร้อยล้านเข้าคลัง แม้จะค่อยๆ ทำโดยละม่อม บ่อมกระทบกระเทือนวงการธนาคารเป็นธรรมดา และในบางกรณี เมื่อศูนย์จุดเป็นธนาคาร เงินซึ่งอยู่ในมือประชาชนและวงการธุรกิจทั่วไป บ่อมได้รับความกระทบกระเทือนมากกว่าจำนวนที่ถูกดูดเข้าคลังหลายเท่า ผลของเรื่องนี้พูดง่าย ๆ คือ จะทำให้เงินฝืด กระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยทราบตระหนักในข้อนี้คืออยู่ และมีข้อคำரிป้องกันแก้ไขอยู่แล้ว หวังว่าจะจะเป็นโอกาสให้รัฐบาลได้จ่ายเงินเพื่อการพัฒนาได้มากขึ้น เป็นประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคตใกล้ไกล

2) สุภชาติโบราณที่ว่า “ว้าวายแล้วล้อมคอก” นั้น แปลได้เป็นสองนัย นัยหนึ่งตัดพ้อต่อว่า ว่าทำไมจึงไม่ล้อมคอกก่อนว้าวาย อีกนัยหนึ่งแนะนำว่า เมื่อว้าวายไปแล้ว ให้ล้อมคอกเสีย เพื่อไปตามวัวเก่าพบ หรือหาวัวใหม่ได้ วัวจะได้ไม่หายอีก จะแปลในสำนวนไหน ดีทั้งคู่ แต่นัยที่สองนี้เหมาะกับสภาพปัจจุบันของเรา หมายความว่า เมื่อว้าวายไปแล้ว เพียงแต่ไปตามคินมาตกเป็นของเจ้าของบ้านทันทีเท่านั้น ไม่พอ ต้องล้อมคอกด้วย มิฉะนั้นขโมยใหม่จะรู้เค้า การล้อมคอกจะเกิดขึ้นจริงหรือไม่ เป็นเรื่องข้อเท็จจริงที่จะต้องคอยดูต่อไป แต่ถ้าผจญเวลาล่วงเลยไปนาน ปรากฏว่า คอกวัวเงินราชการกลับก็ไม่มีล้อม คอกวัวแห่งความชอบธรรมในการประกอบการค้า การอุตสาหกรรม ก็ไม่มีล้อม คอกวัวแห่งความชอบธรรมในการประมูล หรือทำสัญญา รับเหมากับรัฐบาล ก็ไม่มีล้อม ทำให้ไม่สามารถคุ้มกันผลประโยชน์แห่งสาธารณชนได้ ถ้าเป็นเช่นนี้ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ น่าจะขออาสาทำการวิจัยถึงสาเหตุที่ไม่มีคอกล้อม ในเมื่อควรจะมีคอก จะวิจัยเรื่องลักษณะของคอกที่ดี และน่าจะเลยวิจัยไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนที่ควรล้อมคอกกับคนนอกคอก และโดยที่เห็นว่า คอกเป็นเรื่องสำคัญ ก็อาจจะวิจัยเลยไปถึงคอกอย่างอื่นด้วย เช่น คอกหมู หรือคอกประปา เป็นต้น

ท่านผู้เป็นประธาน และสมาชิกผู้มีเกียรติของสมาคมธนาคารไทย เรื่องของคอบคินนี้มีมาก จะกล่าวให้ยืดยาวไปในที่นี้ ก็ใช่ที่ ผมใคร่ขอหวนกลับมากล่าวถึงงานเลี้ยงค่ำวันนี้ ว่าในนามของแขกผู้มีเกียรติที่ได้รับเชิญมาทั้งหมด ขอขอบพระคุณในเมตตาจิตของสมาคม ทำให้แขกทุกคนมีความสำราญเบิกบานใจ เริ่มตั้งแต่เมื่อได้รับบัตรเชิญ ก็ตื่นตื่นรู้สึกสนุกล่วงหน้า มาถึงตอนอย่างทำเข้าบริเวณงาน จนกระทั่งปิดรายการ สนุกสนานตลอดเวลา ขอขอบพระคุณ

ท่านสุภาพสตรี และสุภาพบุรุษ ผู้ได้รับเกียรติเป็นแขกในงานนี้
ผมขอเชิญชวนท่านได้โปรดลุกจากที่นั่ง และดื่มเพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่ง
สมาคมธนาคารไทย.

ADDRESS

By Dr. Puey Ungphakorn

Governor of the Bank of Thailand

At the Annual Dinner of the Thai Bankers Association

Wednesday, 10th February 1965

Tonight provides a special occasion for rejoicing. For this is the first time that a Dean of Economics has been given the opportunity to participate in the Annual banquet of the Thai Bankers Association. Economic welfare depends on both scientific progress and practical experience. Those in the academic discipline must consider it their duty to teach, to train and to do research to the best of their intellect; whereas practical people like the bankers should use their experience and knowledge to guide scientific endeavors. The Economic Faculty will serve the banks with scientific knowledge and will produce qualified men and women for the banking service; and we hope that the Banking community will encourage us in this work with financial and other support. In this way we can expect progress in both science and practice.

Mr. Chairman, having given the floor to the Dean of Economics, University of Thammasat, I hope you will now permit me to present you with some results of our research in the field of banking.

Recently, the Police Department was reported to have told all Police ranks to watch over and protect public decency, especially in places commonly called night-clubs. The Thammasat Economics Dean became interested and decided to investigate the similarity and difference between night-clubs and commercial banks. Our investigation led to the following Thesis, namely: ***“Banks are not night-clubs and should not be run in the same manner as night-clubs.”*** The supporting arguments, in short, are as follows:

- (1) Night-club performers when stripping, strip from themselves; and this has the effect of teasing and exciting the public; in the case of banks, stripping when done, is usually from outsiders in the region of their purse: the public, as a result, is excited, but not amused.
- (2) Night-clubs are usually set up and operated under the protection of big people of high rank. For commercial banks, rank is not relevant; honour is essential. In some cases, rank and honour may not go together.
- (3) Protected night-clubs and protected banks have one similarity, namely, the very protection works against proper supervision and effective legal control in both cases. Protection inspires fear and intimidation in the hearts of police constables and central bank Governors alike.

From this research, the Economics Dean moved on to another subject for study: “The difference between a commercial bank Board and the Minister’s Parliamentary Secretary”. The interesting argument is as follows: We all know that the Minister’s Secretary is a political appointment; upon the resignation or death of the Minister, the Secretary is consequently changed. We ask ourselves whether a Bank Board should really follow the fate of any politician, and if it actually does so, what good or bad effects will be borne by the banking system and public administration. This is worth profound thinking and clear statement.

During the past year I was also appointed to be a member of a Committee which has something to do with the sum of 622,743,420.73 Baht. I must not talk too much about the work of this committee, lest the awaited White Paper lose its spiciness. But a total silence on this subject might disappoint some of you, I will therefore refer to two points.

1) Legally, that 622,743,420.73 Baht has become government property since 20th November last year. In practice, the Ministry of Finance is transferring those assets gradually. Pumping so much money into the Treasury, however gradually, will inevitably affect the banking system. In the case where the centre of suction is a bank, the supply of money in the hands of private individuals and of business concerns will be reduced by an amount several times greater than the original amount transferred from the bank to the Treasury. In short, there will be a

deflationary tendency. The Ministry of Finance and the Bank of Thailand are well aware of this danger and have considered preventive as well as remedial measures. We all hope that the Government will seize this opportunity to spend more money on development projects beneficial to the nation both in the short and the long run.

2) The English may talk about horses and stable doors; our Thai proverb, literally translated, means “Bull lost, then put up fence”. This may be interpreted in two ways. It may have a scolding connotation, asking why no fence has been built before the bull is lost. Or it may advise you to build your fence in any case, even after you have lost a bull; you may recover the old beast, or you may acquire a new one, then the fence will be there to prevent further mishaps. However interpreted, there is wisdom in the proverb. But its second meaning is appropriate to our present situation. When you have lost your bull, it is not enough to recover it, you must put the fence up, before the new robber acts. We must watch and see whether any fence will actually be built or repaired. But if, after a long period of time, we see no fence to protect the bull of secret service money, no fence to protect the bull of decency in trade and industry, no fence to protect the bull of decency in public biddings and government contracts, if public interest and economic morality is left too long exposed to known or unknown assailants, then the Faculty of Economics, Thammasat University should conduct proper research into the question why there is no fence where there obviously should be one; what are the

characteristics of a good fence; what is the relationship between those who should but do not build fences, and those who like to be without fences. And since the subject of fences is a very important one, given the opportunity, we perhaps should extend our investigation to cover fences for pigs, fences for water supply and other things.

Mr. Chairman and members of the Thai Bankers Association, you can see that the Dean is apt to be loquacious; let us return to tonight's banquet. On behalf of all the guests, I would like to thank the Association for your kindness and hospitality. We all enjoy being your guests, and the enjoyment starts with anticipation on receiving the invitation, and is realised all through the party tonight. We are grateful to you.

My fellow guests, please join me in drinking to the Prosperity of the Thai Bankers Association.

สุนทรพจน์ของ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์
ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย
ในการเลี้ยงอาหารค่ำประจำปีของสมาคมธนาคารไทย

21 กุมภาพันธ์ 2511

ท่านผู้เป็นประธาน ท่านสุภาพสตรี และสุภาพบุรุษ ที่เคารพ

ผมมีความยินดีที่ได้มีโอกาสอีกครั้งหนึ่งกล่าวขอบคุณสมาคมธนาคารไทยในนามของผู้รับเชิญมาในงานเลี้ยงอาหารค่ำประจำปีของสมาคม หลังจากที่ได้พลาดโอกาสไปปีที่แล้ว เมื่อปีกลายพอผมกลับจากราชการต่างประเทศได้อ่านสุนทรพจน์ของท่านรองผู้ว่าการ ก็รู้สึกยินดีว่า คุณพิสุทธิ์นี้มีใช้เล่น คุณพิสุทธิ์ได้แสดงสุนทรพจน์ไว้มิคิดและข้อคิดเห็นแจ่มแจ้งเป็นประโยชน์น่ายินดี น่าจะเชิญให้มาแสดงสุนทรพจน์เป็นประจำต่อไป หรือจะสลับกันคนละปีก็คงจะเป็นการยุติธรรมด้วยกันทุกฝ่าย

ในคำปราศรัยของผมปีนี้ ผมใคร่จะเสนอข้อความแก่ที่ประชุมเป็นสามหัวข้อ คือ (1) สถานการณ์เศรษฐกิจและการเงินโดยทั่วไปของไทยในปี 2510 และความคาดหมายสำหรับปี 2511 (2) ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับกิจการธนาคารของไทย และ (3) ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในเชิงการธนาคารและการเงิน

1. สถานการณ์เศรษฐกิจและการเงินของไทย

เมื่อต้นปีกลาย ท่านทั้งหลายคงจำได้ เรามีความวิตกกังวลว่าปริมาณเงินหมุนเวียนในประเทศจะเพิ่มขึ้นสูงนักเมื่อเทียบกับการเพิ่มการผลิต เราเป็นห่วงเช่นนี้ก็เพราะเราประสงค์จะพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น รัฐบาลจึง

กำหนดเงินลงทุนไว้สูงในแผนพัฒนาที่สอง ในขณะที่เดียวกัน เงินตราต่างประเทศก็ไหลล้นเข้ามาตามสถานะการเมืองและการทหาร นอกจากนี้ในการป้องกันราชอาณาจักร รัฐบาลต้องใช้จ่ายสำหรับการทหารเพิ่มขึ้น มาถึงต้นปีนี้ความวิตกในด้านการเงินนั้นค่อยคลายลงเพราะเหตุหลายสถาน (1) การจ่ายเงินของรัฐบาลตามแผนพัฒนาที่ 2 นั้น ลดลงกว่าที่คาดคะเน ซึ่งมีผลทำให้เงินไม่เฟ้อ แต่น่าเสียดายที่งานพัฒนาไม่ได้ก้าวหน้าไปเท่าที่คิด (2) ผลผลิตในปี 2510 ยังคงสูงเพิ่มขึ้นในอัตราที่น่าพอใจ คือ ประมาณร้อยละ 7 (3) เงินตราต่างประเทศที่เข้ามาในไทยนั้น มีกระแสเลี้ยวชะลอลงไป ผลก็คือ ในปี 2510 ทั้งปี ปริมาณเงินเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละประมาณ 11.4 เทียบกับอัตราเพิ่มร้อยละ 18.1 ในปี 2509 เป็นอันว่าสามารถรักษาเสถียรภาพของการเงินได้สี่พอใช้อีกปีหนึ่ง แม้ว่าการพัฒนาจะเป็นไปโดยช้ากว่าที่มุ่งหวังไว้อยู่บ้าง

ท่านทั้งหลาย ถ้าเราพิจารณาคาดการณ์ต่อไปในปีปัจจุบันนี้ ท่านคงจะเห็นด้วยกับผมว่า บรรยากาศมีเมฆคลุ้มอยู่บางส่วน และมีข้อกังวลใจในกรณีที่มีเมฆกำลังตั้งเค้าอยู่อีกบางส่วน ปัญหาที่เกิดขึ้นในปี 2511 นี้พอจะสรุปได้ดังนี้ (1) การผลิตของเราได้รับความเสียหายจากเหตุวิปริตทางธรรมชาติ กล่าวคือ การทำนาได้รับความเสียหายกว่าปกติ ทำให้จำนวนข้าวที่เราจะส่งออกได้มีน้อยกว่าปีก่อนๆ (2) การค้าและราคาของพืชผลบางประเภท เช่น ปอและยาง ไม่สู้จะแจ่มใสนัก (3) สินค้าอุปโภคบริโภคบางชนิดยังแพงอยู่ ไม่ใช่เพราะเงินเฟ้อ แต่เพราะเอกสิทธิ์บ้าง เพราะการจัดการไม่ดีบ้าง เพราะเหตุการณ์ทั่วโลกบ้าง (4) ภัยจากการรุกรานและแทรกซึมของศัตรูแห่งชาติเพิ่มขึ้น

ทางด้านการเมืองและการทหารนั้น รัฐบาลและประชาชนไทยจะต้องร่วมมือกันแก้ไขป้องกันและปราบปรามให้สำเร็จจงได้ ส่วนทางด้านเศรษฐกิจและการเงิน ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของพวกเราที่มาประชุมกันในคำวันนี้ พวก

เราก็จะต้องร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ปัญหาในระยะยาวที่เราคาดหมายได้ เราจะพยายามหลีกเลี่ยง ป้องกัน ปัญหา ระยะสั้นที่ซัดตัวเรา เราจะไม่หวั่นไหว จะเผชิญแก้ไขให้ลุล่วงไป สมดังคาถา โลกนิติที่ท่านกล่าวไว้ว่า :

อนาคต์ ภัย ทิสวา	ทูโรโต ปรีวชชเย
อาคตณฺจ ภัย ทิสวา	อภีโต โหติ ปณฺทิตो

สมเด็จพระยาเดชาดิศร ทรงนิพนธ์ถอดไว้ดังนี้

เห็นภัยใหญ่แต่เช้า	จักถึง คนแฮ
ปราชญ์ย่อมผันผวนพียง	หลบลิ
ภัยใดคว่นโดนตรึง	ตราติด ตัวนา
ใจปราชญ์ปราศแสยงชี้	เช่นหล้าและไสล

ปัจจัยที่เราจะใช้ป้องกันภัยอันตรายและแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้านั้น พระท่านว่าไว้ว่า มีทั้งศีลธรรม ศีลคือการงดเว้น และสิ่งทีควรจะงดเว้นอย่าง ยิ่งเพื่อป้องกันขัดจัตถ์ของสังคมเราได้แก่ความโลภ คาถาโลกนิติอีกนั้นแหละ จะขอเชิญมาสนับสนุนข้อนี้ :

ผลํ เว กทลํ หนฺติ	เวฬุ หนฺติ ผลํ นพํ
ลาโภ ตํ กานุริสํ หนฺติ	อิธ โลกํ ปฺรตุเจ วา

ขันชนชฺยุฆาไม	หนามมี
คิดฟางผลกทล	ฆ่ากล้วย
ลูกฆ่าฆ่าชนนี้	ลาเกิด ตนนา
ลากฆ่าคนโลกฆ่าวย	คูจไม่มีหนาม

ส่วนพลังแห่งธรรมะที่เราพึงมีเพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของเรานั้นเผชิญเดชะบุญเราสร้างสมไว้ได้พอดู ผมคิดว่า เราพอจะใช้แก้ไขเหตุการณ์ได้ ทั้งในระยะใกล้และไกล ถ้ามีความตั้งใจจริงและร่วมมือกันจริงๆ จะขอสาธกมาแต่พอเป็นสังเขป 3-4 ประการ

- (1) เรามีทุนทรัพย์สร้างสมไว้มากพอที่จะใช้ประโยชน์ในยามยากได้ ถ้าเราตอับในด้านสินค้าขาออกในปีนี้ หรือแม้ปีหน้าด้วย ก็พอจะพึ่งเงินสำรองระหว่างประเทศได้ โดยไม่ต้องเดือดร้อนเกินไปนัก นี่แหละทำดีไว้ชาติก่อนบุญสนองในชาตินี้
- (2) เรามีวิชาและความรอบรู้พอที่แก้ไขเหตุการณ์ต่างๆ ได้ถูกต้อง เช่น ในกรณีที่ชาวนาบางท้องที่ทำนาไม่ได้ผล รัฐบาลกำลังหาวิธีบำบัดทุกข์และบำรุงรายได้ด้วยการลงทุนว่าจ้างแรงงานไปทำงานพัฒนาทำถนน ขุดคู ขุดบ่อ หรือสาธารณูปโภคอื่นๆ การจ่ายเงินแผ่นดินเพื่อการนี้ แม้จะทำในงบประมาณขาดดุล อาจจะเกิดความกดดันด้านการเงิน ก็ถูกต้องตามหลักวิชา เพราะดีกว่าที่จะปล่อยให้ราษฎรซึ่งยากไร้กลายเป็นโจรผู้ร้ายไปด้วยความจำเป็น จะเสียหายมากและนานกว่า
- (3) ของบางอย่างที่แพงขึ้นนั้น ถ้ามูลค่าสูงขึ้นตกได้แก่ผู้ยากเข็ญมาแต่ก่อน เราควรจะยอมเสียสละบ้าง เพื่อประโยชน์ส่วนรวมตามนโยบายของรัฐบาล เช่น ค่าจ้างแรงงาน เดิมวันละ 10 บาท เพิ่มขึ้นเป็นวันละ 15 บาท คงจะไม่มีใครอิจฉากรรมกรนัก หรือถ้าชาวกรุงต้องบริโภคข้าวแพงขึ้น แต่ชาวนาได้รับผลประโยชน์ซึ่งแต่เดิมต่ำกว่าควร ก็ควรยอมให้ชาวนาบ้าง ชาวนาจะได้ช่วยลงทุนปลูกข้าวให้ได้มากขึ้น แต่ขณะเดียวกันการช่วยสนับสนุนรายได้ของชาวกรุงที่ยากจน ก็ควรที่รัฐบาลจะพึงกระทำ

แต่ในกรณีที่ยังคงบางอย่างแพงเพราะเอกสิทธิ์ หรือ การจัดการไม่ดีนั้น ก็แก้ไขได้โดยไม่ยากนัก หากเราไม่อาลัย อวรณ์ต่อเอกสิทธิ์อันมิชอบ และพยายามแก้ไขด้านการจัดการ สำคัญที่เอาจริง ทางเจริญมีอยู่แล้ว

- (4) วงการธนาคารในประเทศไทยเรามีช่องทางที่จะใช้ประสิทธิภาพ อย่างเพียงพอ เพื่อช่วยรัฐบาลป้องกันและแก้ไขสถานการณ์ด้านการเงินได้ ข้อนี้ผมจะขอขยายความในวาระต่อไป

กิจการธนาคารของไทย

ในระยะ 5 ปี พ.ศ.2505 ถึง 2509 กำไรสุทธิของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ถ้าถือกำไรสุทธิส่วนรวมในปี 2505 เป็นเกณฑ์ 100 กำไรสุทธิแต่ละปีเพิ่มขึ้นเป็น 113.07, 149.5, 196.9 และ 259.2 ตามลำดับ กำไรสุทธิส่วนรวมของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยเพิ่มขึ้นภายใน 5 ปี ในอัตรา 156 ต่อร้อย! ไม่ว่าใคร ก็อยากเป็นนายธนาคาร

เงินฝากในธนาคารพาณิชย์ทั้งหมด เพิ่มขึ้นในปี 2510 เป็นจำนวนเกือบ 3 พันล้านบาท หรือ 16.7 ต่อร้อยของเงินฝากปีก่อน ตามวิธีการคำนวณปริมาณเงินของเรา เมื่อ 10 ปีก่อน เราใช้เงินประมาณ 8,000 ล้านบาท ประมาณ 70 ในร้อยเป็นธนบัตร 30 ในร้อยเป็นเงินฝากธนาคาร เดียวนี้เรามีปริมาณเงินประมาณ 17,300 ล้านบาท (กว่าสองเท่าของปี 2500) ส่วนที่เป็นธนบัตรลดเหลือต่ำกว่า 55 ในร้อย และส่วนที่เป็นเงินฝากธนาคารเพิ่มขึ้นถึงระดับสูงกว่า 45 ในร้อย กิจการธนาคารแพร่หลายดี น่ายินดี

สำหรับในปีปัจจุบัน พอจะคาดได้ว่า ทั้งเงินฝาก สินเชื่อและกำไรสุทธิของวงการธนาคารพาณิชย์จะเพิ่มขึ้นไปอีกในอัตราที่น่าดู ภาวะทางเศรษฐกิจและการเงินเท่าที่จะคาดหมายได้ส่อให้เห็นว่า แม้ของบางอย่างจะ

แพงขึ้น ก็มีใช้เกิดจากเหตุการณ์เงินเป็นสำคัญ ฉะนั้น การแก้ของแพง ไม่ควรจะแก้ด้วยการลดสินค้า ซึ่งจะเป็นภัยกระทบกระเทือนเสียหายแก่พ่อค้านักอุตสาหกรรม และเกษตรกรโดยไม่จำเป็น ที่ผมกล่าวนี้มีข้อแม้อยู่ว่า ถ้ารัฐบาลต้องจ่ายเงินมากเกินไปที่คาดหมายสำหรับการบริหารราชการแผ่นดินที่ดี หรือสำหรับรักษาความสงบเรียบร้อยในราชอาณาจักรที่ดี ก็อาจจะจำเป็นลดสินค้าในภาคประชาชนลงบ้าง เพื่อให้การเงินเป็นไปโดยดี

เมื่อฐานะของธนาคารพาณิชย์ส่วนรวมคืออยู่อย่างนี้ และคาดหมายได้ว่า จะดีขึ้นอีกต่อไป แม้การค้าขายออกจะลดถอยลงบ้างก็ตาม พวกเราจะไม่หวนระลึกหรือว่า หากด้านปริมาณคืออยู่แล้ว น่าจะหันมาปรับปรุงทางด้านคุณภาพ และหันมาอำนวยความสะดวกส่วนรวมให้มากขึ้น ท่านทั้งหลายที่มีความรับผิดชอบในหน้าที่อำนาจการธนาคารพาณิชย์อยู่ น่าจะหันมาช่วยชาติช่วยให้กิจการของเรามีประสิทธิภาพ ในยามที่รัฐต้องเผชิญกับปัญหายุ่งยากอยู่หลายด้าน ถ้าท่านเห็นด้วยกับผม ผมขอเสนอวิธีการอันชอบธรรมดังต่อไปนี้

- (1) ท่านผู้ใดที่ยังปฏิบัติฝ่าฝืนกฎหมายและข้อบังคับ ข้อตกลงกันอยู่ เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นด้วยการพลิกแพลงต่างๆ โปรดระงับเสียเดี๋ยวดังนี้ ธนาคารที่ต้องใช้วิธีพลิกแพลงเช่นนี้ มีสาเหตุเป็นส่วนใหญ่ที่ได้ปล่อยเงินให้กู้ ให้สินเชื่อไปโดยเกินกำลัง และขาดความรอบคอบ จึงต้องหาเงินฝากด้วยดอกเบี้ยสูง ผู้ฝากเงินยอมตกอยู่ในฐานะเสี่ยงเงินไปกับธนาคารนั้นด้วย

เกี่ยวกับการปฏิบัติฝ่าฝืนกฎหมายนี้ ผมมีความยินดีที่จะเรียนที่ประชุมว่า เท่าที่ทราบมีลดน้อยลงบ้างจากปีก่อนๆ ถ้าเป็นจริงตามนี้ ก็นับว่าพวกเราเล่นไปลิสจับขโมยกันน้อยลงน่ายินดี

- (2) บางธนาคารยังให้กู้ยืมหนักไปในทำนองปรนเปรอบบริษัทในเครือหรือเครือญาติจนเกินไป น่าจะแก้ไขโดยเร็ว เพราะท่านก็รู้อยู่แล้วว่า การทวงหนี้จากเครือญาติก็ดี จากภรรยาหรือสามีก็ดี ทวงได้ยากที่สุด ยิ่งทวงหนี้จากตนเองด้วยแล้วหมดหวัง
- (3) ในระยะสองสามปีที่แล้วมา ธนาคารพาณิชย์บางธนาคารใช้เงินให้กู้ยืมหนักไปในทำนองเก็งกำไร ไม่ก่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชาติ เช่น ให้กู้ยืมเงินไปลงทุนในที่ดิน และการก่อสร้างอาคาร ซึ่งทำให้เงินไปจมอยู่ระยะยาวนาน ถ้าต่อไปในปีสองปีข้างหน้า รัฐบาลต้องจ่ายเงินมากขึ้น สินเชื่อภาคประชาชนที่ธนาคารพาณิชย์ปล่อยไป จะต้องถูกจำกัดลง ธนาคารที่หลวมตัวไปเช่นนี้ จะทวงตัวไว้ได้ยาก และจะกระทบถึงระบบธนาคารทั้งระบบ ธนาคารแห่งประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องขอความร่วมมือช่วยกันยับยั้งการขยายตัวของธุรกิจประเภทนี้
- (4) บางธนาคารผมสังเกตว่ามีความสนใจในการให้สินเชื่อเพื่อการผลิตและเพื่อกิจการอันเป็นประโยชน์แก่เศรษฐกิจยิ่งขึ้น มิใช่แสวงกำไรจากการค้าถ่ายเดียว ขอแสดงความยินดีด้วย แต่ยังมีน้อยนัก หวังว่าตัวอย่างอันดีนี้จะแพร่หลายยิ่งขึ้นโดยเร็ว เพราะจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม เป็นที่น่ายินดีที่รัฐบาลและรัฐสภาได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดคกิจการธนาคารแห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 4) เมื่อธันวาคม 2510 นี้ อนุญาตให้ทำการสนับสนุนกิจการอุตสาหกรรม กสิกรรม การเลี้ยงสัตว์ การทำป่าไม้ การทำเหมืองแร่ การทำนาเกลือ หรือการสาวไหม ด้วยวิธีการรับช่วงซื้อลดตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการ

ต่างๆ นี้ ขอให้ท่านถือประโยชน์จากธนาคารแห่งประเทศไทย
ในเรื่องนี้เถิด

- (5) ข้อที่นายนิสิตอีกประการหนึ่งคือ ในรอบปีที่แล้วมา มีธนาคารที่
สนับสนุนนโยบายรัฐบาลในด้านให้สินเชื่อการเกษตร เพิ่มขึ้น
อีกหลายธนาคาร โดยเริ่มกระทำในเขตเร่งรัดพัฒนาชนบท เป็น
การเริ่มที่ถูกต้อง แม้ว่าจะทำให้ค่าใช้จ่ายในเรื่องนี้สูงไปบ้าง แต่
ธนาคารพาณิชย์ก็อยู่ในฐานะที่จะเสียสละได้ภายในขอบเขตเพื่อ
ประโยชน์ส่วนรวม สินเชื่อชนบทและสินเชื่อเกษตรนั้น ควร
แพร่หลายต่อไป เพราะการช่วยพัฒนาชนบท ก็เป็นการช่วย
ท่านทั้งหลายเองในระยะยาว บ้านเมืองซึ่งชนบทเจริญขึ้น จะมี
ความสงบสุขได้ดีกว่าบ้านเมืองอันเต็มไปด้วยชนบทที่ยากจน
นอกจากนั้น ยังเป็นการแสดงความเมตตาต่อแม่แก่เพื่อนร่วม
ชาติในทำนองที่ดีกว่าและประเสริฐกว่าความเมตตาต่อแม่แก่
ตนเองและเครือญาติถ่ายเดียว สมดังคาถาโลกนิติที่ว่า :

ขมา ชاکริยญฺ ฐานํ	สํ วิภาโค ทยิกุขนา
นายกสุส คุณา เอเต	อิจฺฉิตพฺพา สตํ คุณา

อคฺโคเต็มตึนด้วย	กุสล
เพ็ญเพิ่มทำพูนผล	แม่ให้
เมตตาคารุญยล	เย็นสัตว์ยิ่งพ่อ
นายกยอดกอบไว้	ชอบผู้พึงแสวง

ความสัมพันธ์กับโลกภายนอก

ถ้าพิจารณาเลยออกไปนอกประเทศเรา ก็มีเรื่องที่เราควรยินดีอยู่หลายประการ ซึ่งควรจะนำมาสู่กันฟัง ณ ที่นี้

ประการแรก ดัชนีการค้าที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า terms of trade นั้น เป็นเครื่องชี้ให้เราเห็นว่า ราคาสินค้าที่เราขายออกได้ราคาดีกว่าหรือเลวกว่า ราคาสินค้าที่เราสั่งเข้ามา ถ้าราคาดีกว่า ก็เหมือนกับคนกินเงินเดือนแล้วได้เงินเดือนขึ้น มีช่องทางที่จะได้รับความสุขสวัสดิภาพดีขึ้น ดัชนีการค้าของเรา ในระยะ 10 ปีที่แล้วมา เพิ่มขึ้นจาก 100 ในปี 2501 ขึ้นเป็นเกือบ 120 ในปี 2510 เปรียบได้ว่าเราได้เงินเดือนขึ้น 20 ในร้อย

ประการที่สอง หนี้สินภายนอกประเทศของเรานั้น เราสามารถจำกัด ใต้อยู่ในขอบเขตอันสมควร หนี้ต่างประเทศของรัฐบาล รวมทั้งรัฐวิสาหกิจ เพิ่มขึ้นจาก 1,926 ล้านบาทเมื่อปลายปี 2501 เป็น 5,774 ล้านบาทในปลายปี 2510 แต่ไปรคอย่าลืมว่า 5,774 ล้านบาทนี้เป็นเพียงประมาณ 1 ใน 4 ของเงินสำรองระหว่างประเทศที่ประชาชาติเป็นเจ้าของอยู่ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ถ้าเราต้องการจะชำระหนี้ให้สิ้นเชิงในวันนี้ด้วยทุนทรัพย์ของเรา เราก็ทำได้โดยสะดวกสบาย แต่ที่ไม่ทำก็เพราะการเงินของประชาชาติไม่เหมือนกับการเงินของเอกชน ให้พัวพันกันอยู่อย่างนี้ เป็นประโยชน์กว่าทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

อีกประการหนึ่ง ถ้าหวนไปดูกระแสเงินเข้าออกประเทศไทยด้วยเหตุ กู้หนี้ยืมสินกับต่างประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยเราติดกับประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ กล่าวคือ แต่ละปีนั้น เราดึงดูดเงินเข้าได้สูงกว่าเงินที่เราต้องจ่ายออกเป็นต้นเงินและดอกเบี้ย ในระยะ 10 ปีที่แล้วมา เราได้กู้เงินเข้ามาจ่ายจริงๆ ประมาณ 7,100 ล้านบาท แต่เราจ่ายออกเพื่อชำระต้นเงินและดอกเบี้ย 5,400 ล้านบาทเศษ มีเหลือประมาณ 1,700 ล้านบาท มีประเทศกำลัง

พัฒนาหลายประเทศที่ฐานะตรงกันข้าม กู้เข้ามามากจนหลวมตัว ต่อมากู้ได้น้อย แต่ต้องชำระคืนสูง จึงเป็นอุปสรรคแก่การพัฒนา

ข้อที่ผมเป็นห่วงอยู่ และที่ผู้ว่าการธนาคารกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทุกท่านที่ไปประชุมกันที่กัวลาลัมเปอร์เมื่อสัปดาห์ที่แล้วมีความกังวลอยู่ก็คือ ฐานะตลาดเงินทุนในโลก ซึ่งขณะนี้ค่อนข้างขาดแคลน ทำให้ดอกเบี้ยสูงขึ้นมาก เป็นอุปสรรคแก่การพัฒนาประเทศ เช่น ดอกเบี้ยธนาคารโลก เคยอยู่ในระดับร้อยละ 4 หรือ 5 เดียวนี้ขึ้นไปสูงกว่าร้อยละ 6 เสียแล้ว แต่สำหรับประเทศไทย เรายังโชคดีที่มีทางขยับขยายคือ เมื่อดอกเบี้ยธนาคารโลกสูงนักเราก็เบิกเงินกู้มาแต่เพียงน้อย เหลือไว้เพียงทำเชื้อสำหรับอนาคต และสำหรับได้ใช้บริการทางเทคนิคของธนาคารโลกซึ่งเราต้องการ นอกนั้น เราทำพิธีกู้เงินของธนาคารแห่งประเทศไทยเอง ดันเงินและดอกเบี้ยก็อยู่ในกระเป๋าเดียวกัน หนี้สินสุทธิของประเทศ ก็ไม่จำเป็นต้องเพิ่มขึ้นมากนัก

ท่านทั้งหลาย ที่ผมนำเรื่องต่างๆ ที่น่าพึงพอใจเกี่ยวกับเงินสำรองต่างประเทศของเรามาแสดงข้างต้นนี้ มีความมุ่งหมายอยู่สองประการ คือ ใครจะเรียนยืนยันว่า เราพยายามใช้เงินสำรองของเราไปในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่เราให้มากที่สุด และแม้ว่าการค้าขาออกในปีนี้จะลำบากยากเข็ญชั่วคราว เราก็ยังมีทางแก้ไขผ่อนปรนไม่ถึงหายนะ แต่ผมใคร่เสนอว่า เมื่อเริ่มมาด้วยดีแล้ว ต้องไม่ประมาท ต้องติดตามไปด้วยดีตลอดไป ผู้ผลิตและพ่อค้าขาออก ตลอดจนรัฐบาลของเรา จะต้องแก้ไขปรับปรุงเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ให้แคล้วคลาดไปโดยเร็ว ในการผลิตและการค้าที่ดี ในการบริหารราชการด้านต่างๆ ก็ดี วงการธนาคารของเราย่อมสามารถมีส่วนช่วยเหลือได้โดยสมบูรณ์ ถ้าเรามีความตั้งใจจริงในประโยชน์ส่วนรวม

เนื่องมาจากการประชุมที่กัวลาลัมเปอร์เมื่อสัปดาห์ที่แล้ว มีข้อที่ควร จะเสนอให้ท่านทราบสองเรื่องคือ นายลิน โจ ยัน ประธานสมาคมธนาคารใน

มาเลเซีย ได้เสนอขอให้ผู้ว่าการธนาคารกลางต่างๆ แข็งต่อไปยังสมาคมธนาคารในประเทศของตนว่า สมควรที่จะพิจารณาก่อตั้งสมาคมธนาคารระหว่างชาติขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อร่วมกันวิจัยและฝึกพนักงานกับอำนวยความสะดวกด้านข่าวสารการค้าซึ่งกันและกัน ข้อเสนอนี้ นายลิน โจ ยัน เสนอขึ้นในการเลี้ยงรับรองผู้ว่าการต่างๆ นอกการประชุม แต่ภายในการประชุมนั้น ผู้ว่าการต่างๆ ก็ได้มีข้อพิจารณาเรื่องราวการตั้งสถาบันร่วมกันเพื่อฝึกพนักงานธนาคารต่างๆ และทำการวิจัยด้านการเงินอยู่ก่อนแล้ว เรื่องนี้ ผมขอมอบให้สมาคมธนาคารไทยและธนาคารทั้งหลายรับไปพิจารณาด้วยในรายละเอียด หากเห็นสมควรที่จะร่วมมือกับเขา ก็ควรที่จะเตรียมตัวจัดการรวบรวมธนาคารต่างๆ ของเราเข้าไว้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีอำนาจรับผิดชอบภายในสมาคมอย่างจริงจัง แต่จะเป็นการสมควรหรือไม่ประการใดก็ตาม การร่วมมือระหว่างประเทศที่แท้จริง เช่น การประชุมผู้ว่าการธนาคารกลางในภาคพื้นนี้ ผมเองเห็นว่าได้ประโยชน์ เพราะได้ฟังพาดูซึ่งกันและกันในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

ตฤครณจ ปลาเสน

โย นโร อุปนุหติ

ปตตปาปี สุรภิวายนติ

เอวํ ธีรูปเสวนา

สุนทรพจน์ของ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์
ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย
ในงานเลี้ยงอาหารค่ำประจำปี 2513 ของสมาคมธนาคารไทย
ณ โรงแรมเอราวัณ 11 กุมภาพันธ์ 2513

ท่านประธาน กรรมการสมาคมธนาคาร ท่านสุภาพสตรี และสุภาพบุรุษ ที่เคารพ

วาระนี้เป็นวาระที่ 10 ในขอบปีที่ 11 ที่ในฐานะผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ผมได้รับเกียรติให้กล่าวตอบประธานกรรมการแทนแขกผู้ได้รับเชิญมาในงานเลี้ยงอาหารค่ำประจำปีของสมาคมธนาคารไทย งานนี้แขกผู้รับเชิญทั้งหลาย รวมทั้งผม ถือเป็นวาระอันสำคัญประจำปี เพราะนอกจากจะเป็นโอกาสที่ได้พบปะสนทนากับท่านทั้งหลายที่มีส่วนบริหารกิจการธนาคาร ทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายในแล้ว พวกเรายังได้รับความเพลิดเพลินเจริญสุขด้วยรสอาหารและเครื่องดื่มอันเยี่ยมยอด ท่ามกลางบุปผชาติและดนตรีอันชวนชม กลุ่มอารมณ์ให้ไกลจากความหมกมุ่นกังวลประจำวัน ท่านประธานและท่านผู้รับพิศชอบในการจัดงานนี้ทุกท่านควรจะได้รับคามนิยมนิยมชมชอบและขอบคุณจากแขกผู้รับเชิญทั้งหมดเป็นอย่างยิ่ง

นับตั้งแต่สมาคมธนาคารไทยเริ่มก่อตั้งขึ้นมาเมื่อเดือนกันยายน 2501 บัดนี้ ก็ครบสิบสองปี คือ ครบรอบนัก্ষัตร์แล้ว และตามประเพณีไทยเราก็ถือว่า รอบสิบสองปีเป็นวาระอันพึงกำหนดหมายเป็นสำคัญแห่งชีวิตของบุคคล และหมู่คณะ ผมจึงขอลือโอกาสเชิญชวนให้ร่ำทั้งหลายในที่ประชุมสนับนิต ในคำวันนี้ หวนระลึกถึงกิจกรรมและเหตุการณ์ต่างๆ ในรอบนัก্ষัตร์ที่ได้ผ่าน

ฟันไป ซึ่งเราทั้งธนาคารพาณิชย์และธนาคารกลางได้ร่วมกันกระทำ ได้ร่วมกันประสานและเผชิญ เพื่อเป็นอนุสติและเป็นขวัญและพลังให้พวกเราในวงการธนาคาร ได้มีจิตยึดเหนี่ยวสำหรับเผชิญอนาคตในรอบนักษัตรต่อไป

ความร่วมมือระหว่างธนาคารพาณิชย์กับธนาคารชาติ

ข้อแรกที่จะพึงกล่าวถึงก็คือ สมาคมธนาคารไทยร่วมกับกลุ่มธนาคารต่างประเทศ ได้มีการวิสาสะสนิทสนมกับธนาคารแห่งประเทศไทยแน่นแฟ้นตลอดมา และความร่วมมือระหว่างพวกเรานั้น ก็ได้ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งด้านธนาคารไทย ธนาคารต่างประเทศ และด้านธนาคารแห่งประเทศไทย เราได้เรียนรู้ถึงปัญหาซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และแม้ว่าในบางเรื่องหลายเรื่อง ฝ่ายธนาคารพาณิชย์จะไม่สามารถเห็นด้วยกับฝ่ายธนาคารแห่งประเทศไทย เราทั้งสองฝ่ายต่างก็เคารพในความเห็นของกันและกัน เพราะรู้ว่าอยู่ในใจว่าอีกฝ่ายหนึ่งกระทำการโดยเหตุผล และด้วยความสัตย์สุจริต ถือเป็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นเกณฑ์ ความร่วมมือนี้ดำเนินมาตลอดจนตราบเท่าทุกวันนี้ แต่หลักชัยสำคัญในระยะแรกๆ แห่งความร่วมมือร่วมใจนี้ได้แก่พระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ซึ่งสมาคมธนาคารไทยไม่แต่จะมีส่วนร่วมรับพิศชอบในขั้นเริ่มร่าง สมาคมธนาคารไทยได้มีผู้แทนเข้าร่วมพิจารณาตลอดมา จนถึงขั้นกรรมาธิการของรัฐสภาเป็นขั้นสุดท้าย และเมื่อจะใช้บังคับกฎหมายที่กล่าว ก็ได้มีการพบปะอย่างไม่เป็นทางการจนเป็นประเพณีเรื่อยมาเดือนละครั้ง ระหว่างคณะกรรมการของสมาคมธนาคารไทยและเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติดังกล่าว และเรื่องที่เกี่ยวข้องกิจการธนาคารโดยทั่วไป การพบปะเป็นประจำระหว่างเจ้าหน้าที่สมาคมธนาคารไทยและธนาคารแห่งประเทศไทย ตั้งแต่ต้นปี 2505 ได้เป็นจุดรวมนำ

ปัญหาต่างๆ ทางการธนาคารเข้าหาหรือกัน ซึ่งเป็นผลให้มีการประสานงานระหว่างสมาคมธนาคารไทยและธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นอย่างดี และบรรลุผลในเรื่องที่มีความสำคัญแก่วงการธนาคารหลายเรื่องด้วยกัน อาทิ เช่น การปรับปรุงพิธีการในการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินให้หย่อนลง การปรับปรุงระบบหักบัญชีให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และการวางมาตรการต่างๆ ที่จะให้เชื่อกฎเกณฑ์ไม่มีเงินนั้นลดลง กิจกรรมงานทั้งหมดนี้จะไม่บรรลุผล หากสมาคมธนาคารไทยมิได้ให้ความร่วมมือด้วยดีทั้งในการประสานงานระหว่างสมาชิกเองและกับกลุ่มธนาคารต่างประเทศ ผมเห็นจะกล่าวได้โดยไม่เกินความจริงว่า ในบรรดาผู้ประกอบการทั้งหลายในประเทศไทย ไม่มีสมาคมหรือกลุ่มอาชีพใดที่ผู้ประกอบการกับเจ้าพนักงานตามกฎหมายมีความสัมพันธ์กันสนิทสนมตามหลักประชาธิปไตยยิ่งกว่าหรือแม้จะเทียบเท่าความสัมพันธ์ระหว่างสมาคมธนาคารไทยกับธนาคารแห่งประเทศไทย กิจกรรมของสมาคมธนาคารไทยที่ควรหยิบยกมากล่าวในที่นี้คือ การที่ธนาคารสมาชิกของสมาคมธนาคารไทยได้เข้าพ่วงฐานะของธนาคารสมาชิกด้วยกัน เพื่อป้องกันมิให้กระทบกระเทือนระบบการธนาคารของประเทศเป็นส่วนรวม ซึ่งนับว่าเป็นกิจกรรมอันสูงส่ง แสดงถึงความรู้สึกรับผิดชอบของสมาชิกสมาคมธนาคารไทย ควรแก่การยกย่อง

บทบาทของธนาคารในการพัฒนาประเทศ

ในด้านการพัฒนาประเทศ สมาคมธนาคารไทยกับธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้ร่วมมือกันดำเนินงานให้เป็นประโยชน์แก่รัฐบาล แก่เกษตรกร นักอุตสาหกรรม พ่อค้าวานิชตลอดมา และนับวันบริการของเราก็น่าขยายเพิ่มขึ้นทั้งจำนวนเงินและขอบเขต พอนำมาสาธกเป็นสังเขปได้ดังนี้

ในการให้ความสนับสนุนรัฐบาลทางด้านการเงินและสินเชื่อ ธนาคารพาณิชย์ได้ดำเนินการระดมเงินออมจกประชาชนให้เข้ามาสู่ระบบธนาคารพาณิชย์และได้รับความสำเร็จอย่างงดงาม ยอดเงินที่ธนาคารพาณิชย์รับฝากได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นลำดับมาทุกปี เมื่อสิ้นปี 2503 ธนาคารพาณิชย์มีเงินฝากรวมกันทั้งสิ้นเพียง 5,300 ล้านบาทเศษ ปัจจุบันมีมากกว่า 27,000 ล้านบาท โดยเฉพาะทางด้านเงินฝากประจำได้เพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมถึง 13 เท่า ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา การที่ประชาชนนิยมนำเงินออมมาฝากไว้กับธนาคารพาณิชย์ดังกล่าวนี้ ทำให้ปริมาณเงินหมุนเวียนมีพอเหมาะสมควรแก่เศรษฐกิจ และช่วยให้ธนาคารแห่งประเทศไทยสามารถรักษาความมั่นคงและเสถียรภาพของเงินตราไว้ได้ตามนโยบายของรัฐบาล ธนาคารพาณิชย์ได้ลงทุนซื้อหลักทรัพย์รัฐบาลโดยเฉพาะพันธบัตรเป็นจำนวนมากทุกปี ทำให้รัฐบาลได้เงินไปใช้จ่ายเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศตลอดมา และช่วยแบ่งเบาภาระที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องให้รัฐบาลกู้ยืมโดยตรงลงด้วยในโอกาสเดียวกัน

ในด้านการให้ความช่วยเหลือแก่การค้าต่างประเทศโดยเฉพาะเกี่ยวกับสินค้าขาออก ด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมนั้น ธนาคารพาณิชย์ก็ได้ปฏิบัติจนร่วมกับธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นอย่างดี นับตั้งแต่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้เริ่มงานส่งเสริมการส่งสินค้าออกไปขายนอกประเทศเมื่อ พฤศจิกายน 2501 เป็นต้นมา ในปัจจุบันการให้ความร่วมมือเช่นที่กล่าว ได้ขยายขอบเขตจากการส่งเสริมสินค้าออกคลุมไปถึงการส่งเสริมการประกอบกิจการอุตสาหกรรมในประเทศและการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เกษตรกรด้วย โดยเฉพาะทางด้านส่งเสริมสินค้าออก เมื่อเดือนมีนาคม 2512 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ขยายระยะเวลาการให้สินเชื่อแก่ผู้ส่งออก โดยอำนวยความสะดวกแก่ลูกค้าในต่างประเทศได้นานขึ้นกว่าเดิม คือ เพิ่มจาก

90 วัน เป็น 160 วัน จำนวนเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยให้ผู้ส่งออก นักอุตสาหกรรมและเกษตรกร กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำเป็นพิเศษ โดยผ่านธนาคารพาณิชย์ ในระยะเวลา 9 ปีที่ผ่านมานี้มียอดรวม 12,432,800,000 บาทเศษ และยิ่งนับวันก็ยิ่งขยายมากขึ้นเป็นลำดับ

ความเจริญของประเทศ

ผลของการพัฒนาประเทศ ที่เราทั้งธนาคารพาณิชย์และธนาคารแห่งประเทศไทยได้ร่วมมีส่วนช่วยให้เกิดขึ้นได้นั้น เป็นที่น่าพอใจ กล่าวคือ ในรอบนักษัตริย์ที่ผ่านมา ผลิตผลทั้งสิ้นของประเทศไทยซึ่งใช้เป็นตัววัดความเจริญทางเศรษฐกิจมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเกือบ 3 เท่าตัว คือ จากประมาณ 42,000 ล้านบาทในปี 2500 เป็นประมาณ 112,000 ล้านบาทในปี 2512 จริงอยู่ ในระยะนี้ระดับราคาได้สูงขึ้นบ้าง แต่ถึงแม้จะปรับตัวเลขให้ต่ำลงทดแทนกับราคาที่สูงขึ้น ก็ยังปรากฏว่า อัตราความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของไทยเราระหว่าง พ.ศ. 2503 ถึง 2509 เฉลี่ยได้ถึงปีละ 7.6 ต่อร้อย ซึ่งเป็นอัตราเพิ่มในระดับที่สูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ไม่ว่าในจำพวกประเทศพัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา

ความเจริญก้าวหน้าดังกล่าวนี้ มีปรากฏอยู่ทุกด้าน คือ อุตสาหกรรมการก่อสร้าง การขนส่ง ฯลฯ แม้ในด้านเกษตรกรรม ซึ่งมีอัตราความเจริญก้าวหน้าต่ำกว่าด้านอื่นๆ ก็น่าสังเกตว่าในระยะที่ผ่านมา เราสามารถส่งสินค้าออกประเภทเกษตรไปขายเพิ่มขึ้นได้หลายอย่าง เมื่อต้นรอบนักษัตริย์ที่ผมพูดถึงสินค้าออกที่เราถือว่าสำคัญมีอยู่เพียงไม่กี่ชนิด เพราะในขณะนั้น ข้าวโพดก็ดี ปอก็ดี มันสำปะหลังก็ดี ยังไม่มีใครสนใจ ยังไม่มีใครผลิตเป็นล่ำเป็นสัน แม้จะมีส่งออกบ้าง มูลค่ารวมกันก็เพียงประมาณ 200 ล้านบาทไม่ถึง 5 ในร้อยของมูลค่าสินค้าออกทั้งสิ้น แต่ในขณะนี้สินค้าทั้งสามอย่างนี้มูลค่ารวมกัน

ถึงประมาณ 3,300 ล้านบาท อยู่ในอัตราสูงกว่า 20 ในร้อยละของสินค้าออกทั้งหมด

ในระยะสิบสองปีที่แล้วมา แม้ว่าสินค้าเข้าจะเพิ่มขึ้นโดยรวดเร็ว ตามวิสัยของการพัฒนาประเทศและการส่งเสริมให้นำเครื่องจักร วัตถุดิบเข้ามา ตามนโยบายอุตสาหกรรมก็ตาม แต่เงินสำรองระหว่างประเทศของไทยเราก็เพิ่มขึ้นจากระดับ 302 ล้านดอลลาร์อเมริกันในปี 2501 เป็น 922 ล้านดอลลาร์อเมริกันในปี 2511 แม้ในปี 2512 เราจะขาดดุลชำระเงิน เงินสำรองดังกล่าวก็ยังอยู่ในระดับ 874 ล้านดอลลาร์อเมริกัน ประมาณเท่ากับมูลค่าสินค้าขาเข้าในอัตราปัจจุบันได้ 8 เดือนครึ่งหรือประมาณ 3 เท่าของภาระหนี้ต่างประเทศทั้งหมดของรัฐบาล

เนื่องจากเงินสำรองระหว่างประเทศของเราได้เพิ่มขึ้น และเนื่องจากกิจการธนาคารของไทยก็เจริญกว้างขวางมาเป็นลำดับ ชาวต่างประเทศและธนาคารต่างประเทศจึงมีความเชื่อมั่นไว้วางใจในประเทศไทย ได้นำเงินมาลงทุนเป็นอันมาก โดยเฉพาะสินเชื่อที่ธนาคารพาณิชย์ของเราได้รับจากต่างประเทศนั้น ก็เพิ่มขึ้นรวดเร็ว คือ จากระดับ 30 ล้านดอลลาร์อเมริกันในปลายปี 2501 เพิ่มขึ้นเป็น 240 ล้านดอลลาร์อเมริกัน ในปลายปี 2512

ท่านทั้งหลาย ข้อเท็จจริงข้างต้นนี้ ผมมิได้เสนอมามาเพื่อโอ้อวด แต่อดคิดไม่ได้ว่า ในรอบนักษัตริย์ที่แล้วมา สมามธนาคารไทยกับธนาคารแห่งประเทศไทยก็มีฝีมือพอใช้ และได้ใช้ฝีมือเป็นสาธารณประโยชน์พอสมควร แน่ละข้อบกพร่องของผมและของท่านก็มีอยู่ด้วยกัน เราก็รู้อยู่แก่ใจ และผมก็เชื่อว่า พวกเราทุกคนมุ่งหมายที่จะแก้ข้อบกพร่องเหล่านั้นจนสุดความสามารถ เพื่อให้การปฏิบัติงานของเราเป็นไปโดยชอบธรรม ชอบด้วยกฎหมาย และยังประโยชน์แก่ประชาชนและรัฐบาลสืบไป

การป้องกันเหตุภัยในปี 2512

ระหว่างปี 2512 เหตุการณ์ในต่างประเทศหลายอย่างทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องขึ้นเงินสดสำรองของธนาคารพาณิชย์ ขึ้นอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ให้แก่ธนาคารพาณิชย์ และขึ้นราคาสินค้าเงินเหรียญอเมริกัน ซึ่งทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราขายแก่ธนาคารพาณิชย์

ระยะที่ 2 ปีที่แล้วมา เป็นระยะที่มีความผันผวนในระบบการเงินระหว่างประเทศมาก ประเทศอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ เผชิญกับปัญหาเงินเฟ้อและเมื่อไม่สามารถดำเนินนโยบายงบประมาณแก้ปัญหา ก็ต้องหันไปเน้นในเรื่องนโยบายการเงิน ในเวลาเดียวกันประเทศซึ่งเสียเงินออกไปนอกประเทศมากก็ต้องขึ้นอัตราดอกเบี้ย เป็นเหตุให้ดอกเบี้ยในตลาดการเงินโดยทั่วไปสูงขึ้นอย่างผิดปกติ

ในประเทศไทยนั้นแล้ว ก็เกิดฝนแล้ง สินค้าขายออกออกได้น้อย เพราะพืชผลของเรามีน้อย วงการธนาคารพาณิชย์ของเราก็เกิดมีสินทรัพย์คั่งมากเหลือเฟือ และเมื่อดอกเบี้ยนอกประเทศสูงก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่เงินทองจะไหลจากที่ดอกเบี้ยต่ำไปสู่ที่ดอกเบี้ยสูง ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องรับผิดชอบมิให้เงินทุนของประเทศไทยเราไหลออกไปนอกประเทศเสียเลยๆ อย่างนั้น จึงจำเป็นต้องใช้มาตรการดังกล่าวมาข้างต้นสามประการเป็นการตัดไฟเสียแต่ต้นมือ นายธนาคารพาณิชย์หลายท่านก็เข้าใจอยู่แล้ว ผมเลยถือโอกาสนี้เรียนชี้แจงแก่ท่านที่ยังไม่บรรลุถึงความเข้าใจในเจตนาของธนาคารชาติไว้ด้วย

ในระยะยาว ธนาคารแห่งประเทศไทยยังยืนยันนโยบายที่ให้อัตราดอกเบี้ยโน้มไปในทางที่ต่ำลง เพื่อสนับสนุนการพัฒนา ฉะนั้น ถึงแม้ว่าในบางระยะจำเป็นต้องดำเนินมาตรการที่ไม่ตรงกับเป้าหมายที่กล่าวก็ตาม ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้พยายามไม่ละทิ้งกิจการที่มีความสำคัญสูง เช่น การรับช่วงซื้อลดตัวเงินเกี่ยวกับสินค้าออกและการอุตสาหกรรม ยังใช้

ดอกเบี๊ย้อตราร้อยละ 5 ต่อปีตามเดิม และได้พยายามขยายการให้ความสะดวกแก่กิจการเหล่านี้ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อที่การเงินของกิจการเหล่านี้จะได้ไม่ติดขัดกับยังคงอัตราดอกเบี้ยในด้านการให้สินเชื่อแก่เกษตรกรผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในอัตราร้อยละ 7 ต่อปีเช่นเดิม

ธนาคารแห่งประเทศไทยกำลังเฟื่องเฟื่องหาโอกาสที่จะลดดอกเบี้ยลงและขยายสินเชื่อให้มากกว่าเดิมอยู่เสมอ เมื่อใดที่เราจะกระทำได้โดยไม่มีเหตุกัย เราจะทำทันที

ปัญหาปัจจุบันและในอนาคต

ความรุ่งเรืองในวงการการเงินของประเทศไทยในระยะที่เส้ามา ย่อมก่อให้เกิดปัญหาแก่กิจการธนาคารพาณิชย์อยู่บ้าง กล่าวคือ ได้เกิดมีสถาบันการเงินประเภทอื่นเกิดขึ้น ซึ่งดำเนินงานสอดคล้องกับธนาคารพาณิชย์ส่วนหนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งนั้นแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์ในด้านการดึงดูดเงินทุน ทุกวันนี้สถาบันการเงินเหล่านี้ยังไม่อยู่ในบังคับแห่งกฎหมายอย่างเข้มงวดทำนองธนาคารพาณิชย์ก็จริง แต่การแข่งขันดังกล่าวนี้อยู่ในขอบเขตที่ยังไม่ร้ายแรงจนเกินไปนัก รัฐบาลและธนาคารแห่งประเทศไทยตระหนักในปัญหาข้อนี้ดี จึงพยายามหาวิธีอันแยบคายและเหมาะสมที่จะปฏิบัติแก่สถาบันการเงินใหม่นี้เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่เศรษฐกิจของชาติ เพื่อให้ความคุ้มครองแก่สาธารณชนเจ้าของเงิน และเพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรมแก่ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่นๆ โดยทั่วกัน เรามีได้นั่งนอนใจ และในไม่ช้าผลของความพยายามของเราคงจะปรากฏขึ้น และธนาคารพาณิชย์กับธนาคารแห่งประเทศไทยก็จะหารือพิจารณาเรื่องร่วมกันต่อไปตามปกติวิสัยของเรา

ปัญหาซึ่งเป็นที่กังวลแก่เราท่านทั้งหลายอยู่ในขณะนี้ คือ ปัญหาเรื่องดุลชำระเงินและดุลการค้า ท่านทั้งหลายคงเห็นพ้องกับผมว่า กรณีจะเป็น

อย่างไรก็ตาม การแก้ปัญหาให้สำเร็จลุกลงไปเป็นการถาวรนั้น อยู่ที่สมรรถภาพในการผลิตของคนไทยเรา ฉะนั้น หน้าที่ความรับผิดชอบของธนาคารพาณิชย์และธนาคารชาติก็ชัดเจนอยู่แล้ว คือ เราจะต้องพยายามสนับสนุนการผลิตและการส่งออกของชาติไทยให้สูงสุดความสามารถ เฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านเกษตรกรรม แต่ขณะเดียวกันก็ไม่เพิกเฉยต่อการส่งเสริมอุตสาหกรรม ระยะ 2-3 ปีข้างหน้า เป็นระยะที่สำคัญนัก เราจะต้องใช้ฝีมือช่วยรัฐบาลแก้ปัญหาเรื่องการผลิตและการส่งออกให้สำเร็จไปด้วยดี

ผมใคร่จะขอเรียนเตือนด้วยความเคารพว่า พวกเราทั้งหลายคงจะตั้งใจสนับสนุนการผลิตและการส่งออกดังกล่าวอย่างเต็มฝีมือ แต่ธนาคารพาณิชย์ที่จะกระทำการสนับสนุนดังกล่าวได้อย่างดีนั้นต้องมีความมั่นคงในตัว of ธนาคารเองเสียก่อน ฉะนั้น การปฏิบัติตามกฎหมายและการปฏิบัติโดยชอบธรรมย่อมเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศ ขอให้พวกเราพยายามสร้างความมั่นคงให้กิจการของเราแต่ละธนาคาร แล้วเราจะได้สามารถช่วยประเทศให้แก้ปัญหาได้โดยดี ธนาคารใดที่หย่อนอยู่ในเชิงนี้ ขอให้แก้ไขความหย่อนดังกล่าว แล้วจะได้ทำประโยชน์แก่ส่วนรวมได้เต็มที่

บทส่งท้าย

ท่านทั้งหลาย ด้วยความสำนึกในคุณประโยชน์ที่เราได้ประกอบมาในรอบนักษัตรที่แล้วมา และด้วยความสำนึกในความรับผิดชอบที่พวกเรามีต่ออนาคตของประเทศไทย พวกเราทั้งหลายจะตั้งปณิธานอันแน่วแน่ว่าจะทำดี เราจะร่วมกันทำดี ทำให้งาม ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทย ในรอบสิบสองปีข้างหน้า ในปี 2525 พวกเราจะมาชุมนุมกันอีกในงานเลี้ยงอาหารค่ำของสมาคมธนาคารไทย และผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยในเวลานั้นจะ

สามารถกล่าวสุนทรพจน์ในวาระนั้น และสามารถกล่าวเต็มปากว่า พวกเราเกิดมาได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวมตลอดมา

ท่านรัฐมนตรีว่าการคลังเคยยกพุทธภาษิตขึ้นมากล่าวว่า สังขารนั้นย่อมไม่เที่ยงแท้ ใครจะเป็นผู้ว่าการในปี 2525 เราไม่ทราบ ใครจะเป็นผู้ว่าการในปี 2514 เราก็ไม่แน่ เราแน่อยู่อย่างเดียวว่า หากหรือดี มีหรือจน ธนาคารแห่งประเทศไทยจะร่วมสุขและร่วมทุกข์กับสมาคมธนาคารไทยในการส่งเสริมความเจริญของประเทศไทยทั้งในด้านการเงิน วัตถุ และธรรมะ

ทุกปีมา ผมเคยเชิญท่านที่ได้รับเชิญเป็นแขกของสมาคมให้ดื่มเพื่อความ สุข ความเจริญของท่านสมาชิกแห่งสมาคมธนาคารไทย ปีนี้ ผมขออนุญาตทำผิดประเพณี และขอเชิญทั้งแขกและสมาชิกสมาคมธนาคารไทย คือทุกท่านที่อยู่ในที่นี้ ได้โปรดยืนขึ้น และดื่มเพื่อความเจริญของสมาคมธนาคารไทยและเพื่อการพัฒนาก้าวหน้าแห่งเศรษฐกิจของประเทศไทย.

บรรณานุกรม

- ป๋วย อึ๊งภากรณ์. สันติประชาธรรม. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2517.
- ..... เสียดีพอย่าเสียดีน. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2517.
- ..... ประสบการณ์ชีวิตและข้อคิดสำหรับคนหนุ่มสาว. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ
โกมลคีมทอง, 2538.
- ไพบุลย์ แพงเงิน. จดหมายเหตุนต์ คนดี คนเก่ง และคนกล้า อาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์.
กรุงเทพฯ: บริษัท ไรด์เดอร์ พับลิชซิ่ง จำกัด, 2543.
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะเศรษฐศาสตร์. ปฐมนิเทศนักศึกษาประจำปีการ
ศึกษา 2548. กรุงเทพฯ, 2548.
- มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย. มรดกทางปัญญาชิ้นสำคัญของอาจารย์ป๋วยฯ.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เด็อนตุลา, 2545.
- รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์. “น่ค่าอาจารย์ป๋วย” ใน วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. อาจารย์ป๋วยกับ
ธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- สมาคมธนาคารไทย. รวมสุนทรพจน์ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เนื่องในงานเลี้ยงอาหาร
ค่ำประจำปีของสมาคมธนาคารไทย (พ.ศ. 2503-2513). กรุงเทพฯ:
สมาคมธนาคารไทย, 2547.

คณะเศรษฐศาสตร์ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปีทมาวดี โพนนุกูล ชูชุกิ
คุณพาดิน สารพานิช คุณปัญญา ปิยะศิลป์ คุณปณิตา ดันติสุนทร
คุณนฤมล กล้าทุกวัน คุณผาณิต ชัยรุ่งโรจน์ปัญญา คุณสำอางค์ นิลอนันต์
และคุณวันพร จากเจริญ สำหรับการจัดเตรียมต้นฉบับและจัดรูปเล่ม

“วิสัยทัศน์ผู้
ไปเปลี่ยนไปแปรผัน
ไปขึ้นไปลงหัน
กายจิตวาตะพร้อม

ทรงธรรม
ไปค้อม
กลับกลอก
เพียบด้วยสัตยา”

อนุสรณ์บัณฑิตธรรมศาสตร์ ๒๕๐๘